

חוברת סיכום גמרא

מסכת סוכה

מסלול תושב"ע

דפים ב-ג, כד-כט, נא-נב

כתב: דודי זינגר

*חוברת זאת הינה כלי עזר לחזרה ושינון חומר הלימודים, מומלץ ללמוד בתחילה מתוך הגמרא ורק לאחר מכן להשתמש בסיכומים.

מסכת סוכה דף ב' עמוד א'

הקדמה

על מנת להבין את מהלך הגמרא נעסוק תחילה במפר מושגים :

מבוי:

סמטה או רחוב קטן הסגור משלוש רוחותיו, כלומר רחוב ללא מוצא המשמש אך ורק את דייריו.

סרוק את הקוד לצפייה בדוגמא למבוי

הרחבה : על מנת שמבוי יחשב למבוי מבחינה הלכתית, עליו להיות:

א. בצורה מלבנית, היינו שהוא צר וארוך (אם המבוי בנוי בצורת ריבוע - הוא נחשב מבחינה הלכתית לחצר .

ב. קיומם של לפחות שתי חצרות, שבתוכם לפחות 2 בתים, הפתוחות למבוי.

ג. אורכו צריך להיות לפחות ד' אמות וגבה מחיצותיו לפחות י' טפחים.

מדאוריתא:

מבוי נחשב לרשות היחיד לעניין רשויות השבת, כיוון שהוא מוקף במחיצות משלושה כיוונים.

מדרבנן:

יש לתקן את פתחו הרביעי באמצעות קורה , על מנת להבדיל בין רשות היחיד המשותפת לדיירים רבים לבין רשות הרבים, שאף היא משותפת לרבים, ובה אסור לטלטל חפצים .

הגמרא מביאה משנה ממסכת עירובין וממנה היא תשאל על המשנה שלנו.

במסכת עירובין פרק א משנה א' כתוב:

" מבוי שהוא גבוה למעלה מעשרים אמה ימעט ר' יהודה אומר אינו צריך..."

לדעת חכמים הקורה בכניסה למבוי צריכה להיות בגובה שהאדם רואה אותה בלי להתאמץ (גובה שהעין שולטת בו), שזה 20 אמה, ולכן אם הקורה נמצאת בגובה שמעל 20 אמה, יש צורך לתקן ולהניח אותה בגובה עד 20 אמה.

שאלת הגמרא:

במשנה שלנו (מסכת סוכה) כתוב:

"סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה **פסולה** ורבי יהודה מכשיר..."

במשנה במסכת עירובין כתוב:

" מבוי שהוא גבוה למעלה מעשרים אמה **ימעט** ר' יהודה אומר אינו צריך..."

מדוע בעניין סוכה מעל עשרים אמה משתמשים בלשון פסול ובעניין הקורה בפתח המבוי שמעל עשרים אמה משתמשים בלשון תיקון (ימעט)?

תשובת הגמרא:

א. סוכה – מצווה מדאורייתא (מהתורה)

מבוי – דין מדרבנן (מחכמים)

שמדברים כל מצווה מדאורייתא ישתמשו חכמים בלשון פסול, אך שמדברים בדין מדרבנן (חכמים), ישתמשו חכמים בלשון תיקון (ימעט)

אומרת הגמרא: אם נגיד שבדיני תורה ניתן להשתמש בלשון תיקון ואין צריך להשתמש בלשון פסילה, ניתן להסביר למה יש שינוי בין המשנה אצלנו (מסכת סוכה) לבין המשנה במסכת עירובין העוסק במבוי.

ב. במסכת סוכה יש הרבה דינים (גובה סוכה, מספר דפנות, כמות סכך וכו'), אם המשנה תפרט בכל מקרה שבמשנה שהאדם בנה סוכה פסולה כיצד לתקן אותה יהיה צורך להאריך בדברי המשנה ובדרך כלל המשנה לא מאריכה בדברים, אלא מקצרת, ואילו במסכת עירובין המשנה עוסקת רק בדין של גובה הקורה בפתח המבוי ולכן ניתן להשתמש בלשון תיקון (ימעט) שזה לא מאריך את דברי המשנה.

שאלת הגמרא : מנה"מ

מאיפה קבעו חכמים שהגבוה בו הסוכה פסולה הוא 20 אמה?

תשובה:

(הגמרא מביאה 3 תשובות)

א. רבה: לומד מפסוק:

" למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל"

האדם שיושב בסוכה צריך לדעת שהוא בסוכה (לראות שהוא מתחת לסכך) , ומעל 20 אמה אין העין רואה את הסכך מבלי להתאמץ .

ב. רבי זירא: לומד מפסוק אחר **" וסוכה תהיה לצל יומם מחורב "**

רבי זירא לומד שמאחר שהסכך הוא הסוכה, והצל צריך להיות בגלל הסכך, ומעל 20 אמה הצל שבסוכה נגרם גם בגלל הדפנות ולא רק בגלל הסכך.

שואל אב"י על רבי זירא: אם הצל צריך להיות רק בגלל הסכך , יש צורך לקבוע שאסור לבנות סוכה בין הרים, שהצל בסוכה זאת יהיה גם בגלל ההרים שבצדדים ולא רק בגלל הסכך?

תשובה: אסור לבנות סוכה שהצל שלה נגרם בגלל הדפנות , אבל אם בניית סוכה שהצל שלה נגרם רק בגלל הסכך (פחות מ-20 אמה) הסוכה תהיה כשרה , ואין בעיה שבפועל יהיה בסוכה צל גם מסיבות חיצוניות (שמחוץ לסוכה) כמו ההרים שבצד הסוכה.

ג. רבא : לומד מפסוק אחר **" בסוכות תשבו שבעת ימים"**

הסוכה צריכה להיות ארעית ולהחזיק 7 ימים , סוכה שמעל 20 אמה אין דרך לבנות אותה בצורה ארעית וחייבים להשתמש בחומרים שיחזקו אותה שתהיה קבועה.

שואל אביי: אם הסוכה צריכה להיות בנויה בצורה ארעית (פחות מ-20 אמה) נקבע גם שאסור לבנות את הדפנות מחומרים יציבים כמו ברזל, אבל אנחנו יודעים שאין בעיה לבנות את הדפנות מברזל.

תשובה: ברגע שהסוכה מתוכננת להחזיק מעמד באופן ארעי (גודל הנמוך מ-20 אמה) , ניתן בפועל לבנות אותה כדירת קבע בצורה יציבה, אבל סוכה בגובה מעל 20 אמה לא ניתן לתכנן את הסוכה כארעית, ולכן היא פסולה.

הגמרא מסבירה למה ישנם 3 דעות שונות ואין הסכמה בין האמוראים על הסיבות שבגללם קבעו חכמים שגובה המקסימלי לסוכה יהיה 20 אמה.

הסיבה שלא מסכימים עם רבה שלומד מהפסוק :

" למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל"

רבה: אדם שיושב בסוכה צריך לדעת שהוא נמצא בסוכה , ומעל 20 אמה העין של האדם לא תראה שהוא מתחת לסכך.

לדעת רבי זירא ורבא הפסוק מדבר על ידיעת כל הדורות שה' הושיב את בני ישראל בסוכה ולא ידיעת האדם שהוא יושב בסוכה.

רבי זירא ורבא	רבה	
כל הדורות הבאים צרכים לדעת שה' הושיב את בני ישראל במצרים	האדם שיושב בסוכה צריך לדעת שהוא בסוכה	"למען ידעו..."

הסיבה שלא מסכימים עם רבי זירא שלומד מהפסוק:

" וסוכה תהיה לצל יומם מחורב "

רבי זירא: שהסוכה (הסכך) צריך לגרום לצל ומעל 20 אמה הצל נגרם מהדפנות.

לדעת רבא ורבה הפסוק לא עוסק במצוות סוכה , אלא מתאר את הסוכה שתהיה בימות המשיח שתשמש את בני ישראל להגנה מפני השמש.

הגמרא מסבירה שרבי זירא ידע שהפסוק מדבר על ימות המשיח , אך הוא לומד מכאן על אך בונים סוכה , שאם היה עניין להגיד שיהיה בימות המשיח צל לבני ישראל היה ניתן לכתוב "חופה תהיה לצל" ומכך שנכתב "סוכה תהיה לצל" , ניתן ללמוד הגדרה של סוכה שהצל שבה נגרם בגלל הסכך וכך צריכה להיות גם סוכת המצווה שבחג.

רבי זירא	רבה ורבא	
<p>לומד 2 דברים:</p> <p>א. בימות המשיח יושיב ה' את בני ישראל בסוכה שתעשה להם צל.</p> <p>ב. סוכה בנויה כך שהצל בה נגרם מהסכך , בניגוד לחופה שהצל שבה יכול לבוא גם מהדפנות</p>	<p>הפסוק עוסק רק בהבטחה שבימות המשיח יושיב ה' את בני ישראל בסוכה שתתן להם צל ואין ללמוד מהפסוק על סוכות מצווה</p>	<p>" סוכה תהיה לצל ... "</p>

הסיבה שלא מסכימים עם רבא שלומד מהפסוק:

" בסוכות תשבו שבעת ימים "

רבא: הסוכה צריכה להיות מתוכננת כסוכת ארעי ולא ניתן לתכנן סוכת ארעי בגובה שמעל 20 אמה.

לדעת רבה ורבי זירא לא ניתן ללמוד מפסוק זה מאחר שאם הסוכה צריכה להחזיק מעמד רק 7 ימים ולהיות בנויה כסוכת ארעי, לא ניתן יהיה לבנות גם את הדפנות מברזל כסוכת קבע.

רבה רבי זירא (קושית אביי)	רבא	
אם נלמד מהפסוק שאסור לבנות סוכה יציבה שתעמוד מעל 7 ימים, יהיה אסור לבנות סוכה מדפנות מברזל, דבר שאינו מסתדר עם ההלכה שמותר לבנות את הדפנות מכל חומר.	לא ניתן לתכנן סוכה ארעי שגבוהה מעשרים אמה, ולפי הפסוק הסוכה צריכה להיות מתוכננת לשבעה ימים (סוכת ארעי)	" בסוכות תשבו שבעת ימים..."

מסכת סוכה

דף ב' עמוד ב' 1

דודי זינגר

במשנה יש מחלוקת בית תנא קמא לבין רבי יהודה :

המקרה : **סוכה גבוה מעשרים אמה**

תנא קמא: פסולה

רבי יהודה : מכשיר

הגמרא מביאה 3 מסורות כיצד רב הסביר את המקרה שרק בו חולקים תנא קמא ורבי יהודה :

אמר ר' יאשיה אמר רב: המחלוקת בין תנא קמא לבין רבי יהודה היא **רק** במקרה שהדפנות לא מגיעות עד הסכך, אבל אם הדפנות מגיעות לסכך מסכים תנא קמא שהסוכה כשרה גם היא בגובה מעל 20 אמה.

אמר רב הונא אמר רב : המחלוקת בין תנא קמא לבין רבי יהודה היא **רק** בסוכה בגודל 4 על 4 אמות, אבל בסוכה גדולה יותר יסכים תנא קמא עם רבי יהודה שהסוכה כשרה גם אם היא גבוהה מ-20 אמה.

אמר רב חנן בר רבה אמר רב : המחלוקת בין תנא קמא לרבי יהודה היא **רק** בסוכה קטנה בגודל של 7 על 7 טפחים (סוכה המחזקת כדי ראשו ורובו ושולחנו), אבל סוכה גדולה יותר יסכים תנא קמא עם רבי יהודה שהיא כשרה גם אם היא גבוהה מ-20 אמה.

תנא קמא מסכים עם רבי יהודה	תנא קמא : סוכה הגבוהה מ-20 פסולה רבי יהודה : מכשיר	
במקרה בו הדפנות מגיעות עד הסכך	במקרה בו הדפנות לא מגיעות עד הסכך	ר' יאשיה אמר רב
במקרה בו סוכה הגדולה מ-4 על 4 אמות	במקרה בו הסוכה בגודל 4 על 4 אמות	רב הונא אמר רב
במקרה בו הסוכה גדולה מ: 7 על 7 טפחים	במקרה בו הסוכה 7 על 7 טפחים שמחזיקה כדי ראשו ורובו ושולחנו	רב חנן בר רבה אמר רב

הערה : הגודל המינימלי של סוכה כשרה הוא 7 על 7 טפחים, החישוב כולל את גוף האדם שהוא ברוחב 6 טפחים בתוספת טפח נוסף של שולחן האוכל.

סיכום ביניים:

שלב א':

הגמרא עשתה השוואה בין ניסוח הדינים במשנה שלנו לבין המשנה במסכת עירובין, ושאלה מדוע בדין מבוי כתוב ימעט ובסוכה כתוב פסול ?

הגמרא נתנה שתי תשובות :

(א) סוכה – דאורייתא ולכן נשתמש בלשון חמורה של פסול ,

מבוי – דרבנן ולכן אפשר להשתמש בלשון קלה יותר " ימעט- יתקן"

(ב) סוכה- הרבה דינים והסבר כיצד לתקן יאריך את לשון המשנה

מבוי – דין אחד , הסבר התיקון לא מאריך את דברי המשנה.

שלב ב':

הגמרא עסקה בשאלה: מהיכן למד תנא קמא שיש להגביל את גבוה הסוכה ל- 20 אמה?

הגמרא הביאה 3 תשובות :

רבה: מהפסוק " למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל"

אדם צריך לדעת שהוא יושב בסוכה ומעל 20 אמה לא רואים בעין את הסכך.

רבי זירא: מהפסוק "וסוכה תהיה לצל יומם מחורב"

נלמד שצל הסוכה צריך להיות בגלל הסכך, עד 20 אמה הצל נגרם בגלל הסכך (סוכה=סכך) , מעל עשרים אמה הצל נגרם גם בגלל הדפנות

שאלה הגמרא: סוכה בין הרים , וההרים גורמים לצל , פסולה?

תשובה : בשלב בניית הסוכה צריך לבנות אותה בצורה בה הצל יהיה בגלל הסכך ולא בגלל הדפנות, אך אם בסוף ישנם גורמים אחרים לצל (כמו ההרים בצד הסוכה) הסוכה תהיה כשרה.

רבא: מהפסוק: " בסוכות תשבו שבעת ימים ", הסוכה צריכה להיות בנוי בצורה ארעית ומעל 20 אמה לא ניתן לבנות סוכה ארעית וצריך לבנות אותה מחומרים חזקים .

שאלה הגמרא: אנו יודעים שכל חומר כשר לבניית דפנות , ואם הסוכה צריכה להיות בנויה באופן ארעי , אז לא ניתן לבנות את הדפנות מברזל?

תשובה : בשלב תכנון הסוכה צריכה להיות בנויה בצורה ארעית, אך כשבונים אותה ניתן להשתמש בחומרים חזקים, אך אם בשלב התכנון ברור שהסוכה לא תוכל לעמוד אלא רק אם נבנה מחומרים חזקים , אז אסור לבנות סוכה שכזאת.

שלב ג':

הגמרא בוחנת מדוע האמוראים לא הסכימו האחד עם השני בעניין הסיבה לאיסור לבנות מעל 20 אמה את הסוכה?

רבי זירא ורבא לא הסכימו עם רבה, כי הפסוק " למען ידעו...." מדבר לשיטתם על ידיעה לדורות שה' הושיב את בני ישראל בסוכה ולא בצורך שאדם שיושב בסוכה ידע (יראה) שהוא בסוכה.

רבא ורבה לא הסכימו עם רבי זירא: לשיטתם הפסוק "וסוכה תהיה לצל..." , עוסק בסוכה של ימות המשיח ולא בסוכת מצווה.

רבי זירא לומד מסוכת ימות המשיח , איך צריך לבנות סוכה (שיש צורך שהצל יהיה בגלל הסוכה=סכך) וזאת מכך שהיה ניתן לכתוב ו"חופה תהיה לצל" , ומכך שכתוב סוכה תהיה לצל היא בשביל שגם נלמד על סוכת מצווה שצריכה לעשות צל (סוכה =סכך)

רבי זירא ורבה לא מסכימים עם רבא: לשיטתם אם יש הגבלה לגבוה בשביל הצורך שהסוכה תהיה ארעית יש צורך להגביל גם את החומרים שמשתמשים לבניית דפנות הסוכה ואנו יודעים שאין הגבלה בחומרים לבניית הדפנות ולכן אין צורך להגביל את גובה הסכך.

שלב ד':

הגמרא מנסה לעשות חיבור בין הדעות השונות שמסבירים את הסיבה להגבלת הגובה עד 20 אמה, לבין הדעות השונות בהבנת המקרה בו יש מחלוקת בין תנא קמא לרבי יהודה, בצורך להגביל את גובה הסוכה.

ר' יאשיה בשם רב:

המחלוקת בין תנא קמא לבין רבי יהודה, רק כאשר הדפנות לא מגיעות לסכך.

מתאים לרבה שאומר שסיבת הגבלת הגובה היא שהעין (האדם) לא רואה את הסכך, וזה מתאים למצב שהדפנות לא נוגעות בסכך, אבל אם הדפנות יגעו בסכך האדם יסתכל על הדפנות על לנקודת החיבור עם הסכך ויראה גם את הסכך וידע שהוא יושב בסוכה.

רב הונא בשם רב:

המחלוקת בין תנא קמא לבין רבי יהודה היא רק בסוכה בגודל 4 על 4 אמות.

מתאים לרבי זירא: שאמר שהצל צריך לבוא רק מהסכך ולא מהדפנות, ובסוכה שגדולה יותר מ4 על 4 רוחב הסכך גדול יותר והשטח עליו הוא עושה צל יהיה גדול יותר ולכן ניתן לבנות את הסוכה גם מעל 20 אמה (שעדיין הצל יהיה מהסכך ולא מהדפנות)

רב חנן בר רבה בשם רב:

המחלוקת בין תנא קמא לבין רבי יהודה היא רק בסוכה קטנה שמחזיקה ראשו רובו ושולחנו (7 על 7 טפחים)

שיטה זאת לא מתאימה לאף אחת מהדעות (רבה, רבי זירא או רבא), ולא ניתן להבין לפי שיטה זאת למה הוגבל הגובה של הסוכה ל20 אמה.

שם נגיד שהסיבה להגבלת הגובה היא שהעין לא רואה מעל 20 אמה ואדם צריך לדעת ולראות את הסכך לא יהיה משנה מה גודל שטח הסוכה.

ואם נגיד שהסיבה להגבלת הגובה היא שהצל צריך להיות מהסכך ולא מהדפנות בשטח של 7 על 7 טפחים הצל לא מגיע מהסכך גם בפחות מ-20 אמה.

ואם נגיד שהסיבה להגבלת הגובה היא לשיטת רבא שהסוכה צריכה להיות מתוכננת ארעית תכנון הסוכה כארעית בשטח סוכה של 7 על 7 טפחים לא עומד ביחס ל-20 אמה גובה.

סיכום שלב ד'

חיבור בין הדעות השונות שמסבירים את הסיבה להגבלת הגובה עד 20 אמה , לבין הדעות השונות בהבנת המקרה בו יש מחלוקת בין תנא קמא לרבי יהודה , בצורך להגביל את גובה הסוכה .

לא מתאים	מתאים	באיזה מקרה יש מחלוקת בין תנא קמא ורבי יהודה לגבי הגבלת גובה הסוכה?
<p>רבי זירא, רבא:</p> <p>שלא עסקו בדפנות , אלא בגודל הסוכה ביחס בין הסכך לדפנות לצל או ליציבות הסוכה</p>	<p>רבה:</p> <p>שם הדפנות מגיעות לסכך אין צורך להגביל את גובה הסוכה , כי האדם שבסוכה מסתכל על הדפנות עד לחיבור שלהם עם הסכך.</p>	<p>ר' יאשיה בשם רב:</p> <p>שהדפנות לא מגיעות ל-4 על 4 אמות</p>
<p>רבה:</p> <p>לא עסק בגודל שטח הסוכה , אלא בקשר העין שבין האדם שבסוכה לבין הסכך.</p> <p>רבא:</p> <p>הגובה של 20 אמה בכל גודל שטח מחייב בנייה של קבע,</p>	<p>רבי זירא:</p> <p>שרק בסוכה של 4 על 4 אמות, הסכך מצל ולא הדפנות עד גובה של 20 אמה , אבל ביותר מ-4 על 4 אמות הסכך יצל גם מעל גובה של 20 אמה.</p>	<p>רב הונא בשם רב:</p> <p>שהסוכה בגודל 4 על 4 אמות</p>
<p>רבה: לא עוסק בגודל שטח הסוכה , אלא בקשר העין שבין האדם שבסוכה לבין הסכך</p> <p>רבי זירא: לשיטתו, הצל שבסוכה חייב להגיע רק מהסכך, ובגודל של 7 על 7 טפחים הצל לא מגיע מהסכך בפחות מעשרים אמה.</p> <p>רבא:</p> <p>הגובה של 20 אמה בכל גודל שטח מחייב בניית קבע,</p>	<p>-----</p>	<p>רב חנן בר רבה בשם רב:</p> <p>שהסוכה בגודל של 7 על 7 טפחים</p>

מסכת סוכה

דף ב עמוד ב2

דודי זינגר

שלב ה:

הגמרא חוזרת לעסוק ב 3 העמדות של דברי רב שהסביר את המקרה בו חולקים תנא קמא ורבי יהודה בעניין סוכה בגובה 20 אמה , להבנת הגמרא נביא שוב את העמדות השונות:

הגמרא מביאה 3 מסורות לגבי כיצד רב הסביר את המקרה בו חולקים תנא קמא ורבי יהודה :

אמר ר' יאשיה אמר רב: המחלוקת בין תנא קמא לבין רבי יהודה היא רק במקרה שהדפנות לא מגיעות עד הסכך, אבל אם הדפנות מגיעות לסכך מסכים תנא קמא שהסוכה כשרה גם היא בגובה מעל 20 אמה.

אמר רב הונא אמר רב : המחלוקת בין תנא קמא לבין רבי יהודה היא רק בסוכה בגודל 4 על 4 אמות , אבל בסוכה גדולה יותר יסכים תנא קמא עם רבי יהודה שהסוכה כשרה גם אם היא גבוהה מ-20 אמה.

אמר רב חנן בר רבה אמר רב : המחלוקת בין תנא קמא לרבי יהודה היא רק בסוכה קטנה בגודל של 7 על 7 טפחים (סוכה המחזקת כדי ראשו ורובו ושולחנו), אבל סוכה גדולה יותר יסכים תנא קמא עם רבי יהודה שהיא כשרה גם אם היא גבוהה מ-20 אמה.

תנא קמא מסכים עם רבי יהודה	תנא קמא : סוכה הגבוהה מ-20 פסולה רבי יהודה : מכשיר	
במקרה בו הדפנות מגיעות עד הסכך	במקרה בו הדפנות לא מגיעות עד הסכך	ר' יאשיה אמר רב
במקרה בו סוכה הגדולה מ-4 על 4 אמות	במקרה בו הסוכה בגודל 4 על 4 אמות	רב הונא אמר רב
במקרה בו הסוכה גדולה מ: 7 על 7 טפחים	במקרה בו הסוכה 7 על 7 טפחים שמחזיקה כדי ראשו ורובו ושולחנו	רב חנן בר רבה אמר רב

- א. לגמרא ברור שר' יאשיה חולק על רב הונא ועל רב חנן בר רבה בהעמדת המקרה שרב אומר שאין מחלוקת בין תנא קמא לרבי יהודה שר' יאשיה מתמקד בדפנות (שמגיעות או לא מגיעות לסכך) והם מעמידים את הדברים לפי גודל שטח הסוכה
- ב. הגמרא מנסה להעמיד את המחלוקת בין רב הונא ורב חנן בר רבה לא על דברי רב .
- ששניהם יסכימו שרב אומר שהמחלוקת בין תנא קמא לבין רבי יהודה תהיה בסוכה קטנה ,
- והם חולקים בהבנת המשמעות של סוכה קטנה.
- רב הונא : סוכה קטנה היא סוכה של 4 על 4 אמות
- רב חנן בר רבה : סוכה קטנה היא סוכה של 7 על 7 טפחים

המחלוקת בהעמדת דברי רב איננה בין 3 שיטות , אלא בין שתי שיטות

ר יאשיה	רב הונא	רב חנן בר רבה
רב מדבר על כך שהמחלוקת במשנה שלנו בין תנא קמא לרבי יהודה היא רק במקרה והדפנות לא מגיעות לסכך	רב מדבר שהמחלוקת במשנה לרבי יהודה היא רק בסוכה קטנה	
	סוכה קטנה : 4 על 4 אמות	סוכה קטנה 7 על 7 טפחים

עונה הגמרא: שלדעת כולם- סוכה קטנה היא בגודל 7 על 7 טפחים

שאלה:

במה חולקים רב הונא ורב חנן בן רבה?

תשובה:

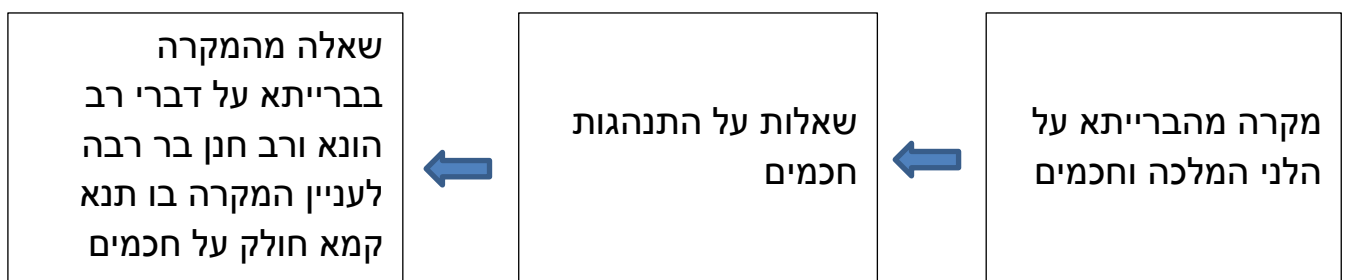
רב חנן בר רבה: המחלוקת של תנא קמא ורבי יהודה היא רק בסוכה של 7 על 7 טפחים (ראשו, רובו ושולחנו)

רב הונא: המחלוקת של תנא קמא ורבי יהודה היא בכל סוכה שגודלה 7 על 7 טפחים ועד 4 על 4 אמות

שלב ו:

הגמרא מקשה מברייתא על רב הונא ועל רב חנן בר רבה, בשלב הראשון הגמרא תביא את הלימוד של מהברייתא ובשלב השני היא תקשה על השאלה על רב הונא ורב חנן בר רבה.

מבנה הגמרא:

המקרה: אמר רבי יהודה : מעשה בהלני המלכה בלוד, שהיתה סוכתה גבוהה מעשרים אמה והיו חכמי ישראל נכנסים ויוצאין ומבקרים אותה בחג הסוכות, ולא אמרו לו דבר על כך שהיא יושבת בסוכה שגבוהה מעשרים אמה.

לכאורה יש בברייתא הוכחה שסוכה הגבוהה מעשרים אמה כשרה.

ענו חכמים לרבי יהודה : לא ניתן להוכיח מהלני המלכה , מאחר והיא היתה אישה , ונשים פטורות מהסוכה , ולכן חכמים לא העירו לה על כך שהיא יושבת בסוכה פסולה

ענה רבי יהודה :

א. להלני המלכה היו 7 בנים

ב. וכל המעשים שעשתה הלני המלכה עשתה לפי הוראת חכמים.

שואלת הגמרא:

מדוע רבי יהודה היה צריך לומר גם שהלני המלכה עשתה את כל מעשיה לפי הוראת חכמים , ולא הסתפק רק בתירוץ הראשון שהיו לה 7 בנים.

עונה הגמרא:

אם רבי יהודה היה רק עונה שהיו להלני המלכה 7 בנים , היה ניתן לומר ששבעת הבנים כולם קטנים מבר מצווה ואינם חייבים בסוכה ולכן לא צרכים היו חכמים להעיר להלני המלכה שהיא והבנים שלה יושבים בסוכה הגבוהה מעשרים אמה ושהסוכה פסולה, שמדין דאורייתא הבנים אינם חייבים במצוות סוכה.

לכן ענה רבי יהודה ש- 7 בנים היו לה וגם אם כולם מתחת לגיל בר מצווה בטוח שאחד אינו צריך לאמו (אינו קורא לאמו בלילה), ולפי חכמים ילד שלא צריך את אמו חייב בישיבה בסוכה , והיא נהגה לפי דברי חכמים ולא רק לפי דאורייתא.

לאחר הבאת הברייתא על הלני המלכה שואלת הגמרא:

המקרה של הלני המלכה מסתדר עם רב יאשיה

שאומר שתנא קמא לא חולק על חכמים בסוכה שמעל 20 אמה , אלא רק במקרה שהדפנות לא מגיעות לסכך , ולכן אין בעיה להבין שאלת רבי יהודה לחכמים שלא העירו להלני המלכה על כך שהיא יושבת בסוכה מעל 20 אמה , שהיא יושבה בסוכה גבוהה מ-20 אמה שהדפנות לא מגיעות לסכך ולכן היו צרכים להגיד להלני המלכה שהסוכה פסולה..

המקרה של הלני המלכה לא מסתדר עם רב הונא ורבי חנן בר רבה,

שאומרים שחכמים חולקים על רבי יהודה רק בסוכה של 4 על 4 אמות או 7 על 7 טפחים, ואין אפשרות להגיד שהלני המלכה יושבה בסוכה כל כך קטנה , שהרי סוכת מלכה היא סוכה גדולה, ולכן לא ברור לפי רב הונא ורבי חנן בר רבה **מדוע התפלא רבי יהודה שחכמים לא מעירים להלני המלכה שהסוכה שלה גבוהה מעשרים אמה .**

שאין להם סיבה להעיר שהסוכה פסולה , שהרי לדעת רב הונא ורבי חנן בר רבה , חכמים הם פסקו שבסוכה גדולה אפשר לשבת גם אם גבוהה מעשרים אמה.

שאלת רבי יהודה על חכמים למה לא העירו להלני המלכה שהסוכה שלה פסולה	תנא קמא מסכים עם רבי יהודה	
<p>מסתדר עם שאלת רבי יהודה על חכמים שביקרו בסוכה של הלני המלכה שהיתה גבוהה מעל עשרים אמה, מדוע לא הערתם לה שהיא יושבת בסוכה פסולה? הרי לפי תנא קמא סוכה שהדפנות שלה לא מגיעות לסכך צריכה להיות נמוכה מ-20 אמה</p>	<p>במקרה בו הדפנות מגיעות עד הסכך</p>	<p>ר' יאשיה אמר רב</p>
<p>לא מסתדר עם שאלת רבי יהודה על חכמים מדוע לא הערתם להלני המלכה שהיא יושבת בסוכה לא כשרה שהיא מעל ל-20 אמה, הרי סוכת הלני המלכה היתה גדולה מ-4 על 4 אמות וגם לדעת תנא קמא סוכה כזאת כשרה ואין לחכמים סיבה להעיר שהיא פסולה</p>	<p>במקרה בו סוכה הגדולה מ-7 על 7 טפחים ועד 4 על 4 אמות</p>	<p>רב הונא אמר רב</p>
<p>לא מסתדר עם שאלת רבי יהודה על חכמים מדוע לא הערתם להלני המלכה שהיא יושבת בסוכה לא כשרה שהיא מעל ל-20 אמה, הרי סוכת הלני המלכה היתה גדולה מ7 על 7 טפחים שגם לדעת תנא קמא היא כשרה ואין לחכמים סיבה להעיר שהיא פסולה</p>	<p>במקרה בו הסוכה גדולה מ: 7 על 7 טפחים</p>	<p>רב חנן בר רבה אמר רב</p>

תשובת הגמרא:

אפשר להעמיד את המקרה של סוכת הלני המלכה שיסתדר גם עם רב הונא ועם רבי חנן בר רבה.

רבה בר אדא: הסוכה של הלני המלכה הייתה בנויה מחדרים קטנים שכל חדר היה בגודל של 7 על 7 טפחים, במצב כזה יש מחלוק בין חכמים לרבי יהודה והם היו צרכים להגיד לה שהסוכה פסולה .

שואלת הגמרא: לא יכול להיות שהמלכה תבנה את הסוכה שלה מחדרים חדרים.

עונה רב אשי: שהייתה למלכה סוכה גדולה , אבל היא ישבה בחדרים הקטנים שבסוכה , בגלל שהייתה צנועה .

רבנן מסבירים שהבנים שלה ישבו בסוכה הגדולה והיא ישבה בחדרים הקטנים של הסוכה בגלל שהייתה צנועה

רבי יהודה מסביר : המלכה והבנים ישבו בחדרים הקטנים .

לסכום :

בסוכת הלני המלכה רבי יהודה מתפלא מדוע חכמים לא אמרו להלני המלכה שהסוכה שלה שמעל 20 אמה פסולה?

הגמרא מבינה ששאלת רבי יהודה מתאימה רק לרב יאשיה שאומר שתנא קמא חולק על רבי יהודה רק שהדפנות לא מגיעות לסכך וכפי הנראה הדפנות בסוכות הלני המלכה לא הגיעו לסכך ולכן חכמים היו צרכים להגיד להלני המלכה שהסוכה שלה פסולה.

הגמרא מקשה כיצד שאלת רבי יהודה תסתדר עם רב הונא ורבי חנן בר רבה, שלא יתכן שסוכת הלני המלכה הייתה בגודל של 7 על 7 טפחים או 4 על 4 אמות ואם הסוכה שלה הייתה גדולה יותר לא ברור למה לדעת רבי יהודה חכמים היו צרכים להגיד להלני המלכה שהסוכה שלה פסולה, הרי סוכה גדולה יכולה להיות מעל 20 אמה.

תשובת הגמרא: המלכה ישבה בחדרים קטנים של הסוכה ולא בחלק הגדול שלה, ולכן גם לדעת רב הונא וגם לדעת רבי חנן בר רבה מובן מדוע חכמים היו צרכים להגיד למלכה שהסוכה שלה שגבוה מעשרים אמה פסולה.

מסכת סוכה

דף ג' עמוד א

דודי זינגר

גרסה 1

רב שמואל : ההלכה שאדם צריך לשבת בסוכה של 7 על 7 טפחים – ראשו רובו ושולחנו

שואל רבי אבא : האם אתה פוסק הלכה כבית שמאי? (בדרך כלל במחלוקת בין בית שמאי לבין בית הלל הלכה כבית הלל.)

ענה רב שמואל: אלא כמו מי? בוודאי שכמו בית שמאי

גרסה 2

איכא דאמרי (יש אומרים שכך היה המעשה)

שרבי אבא שאל: מי אמר לך שכך ההלכה?

אמא רב שמואל: הלכה כבית שמאי ואל תזוז ממנה (למרות שבדרך כלל הלכה כבית הלל , במקרה זה ההלכה כבית שמאי)

שואל רב נחמן בר יצחק , מהיכן אנו לומדים שבית שמאי ובית הלל חולקים בסוכה קטנה

בית הלל : סוכה קטנה היא בגודל 4 על 4 אמות

בית שמאי : סוכה קטנה היא בגודל 7 על 7 טפחים

אולי המחלוקת שלהם היא בסוכה גדולה - אדם שיושב בסוכה גדולה על פתח הסוכה כאשר השולחן מחוץ לסוכה.

בית הלל: לא חוששים שאדם ימשך אחרי השולחן ויאכל מחוץ לסוכה.

בית שמאי : חוששים שאדם ימשך אחרי השולחן ויאכל מחוץ לסוכה.

הגמרא מוכיחה את הדברים מהמשנה בדף כח:

" מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית
בית שמאי פוסלים ובית הלל מכשירים"

הגמרא מבינה שהמחלוקת עוסקת במקום שהאדם יושב בסוכה ולא בגודל
הסוכה, שכתוב במשנה **מי שהיה** (האדם שהיה יושב בסוכה)
ואם המחלוקת היא בגודל הסוכה המשנה הייתה צריכה לכתוב –
סוכה שמחזקת ראשו רובו ושולחנו.

לפי לשון המשנה שמתייחסת למקום ישבת האדם בסוכה, ולא לגודל הסוכה
המחלוקת בין בית שמאי ובית הלל היא בסוכה גדולה, ולא בסוכה קטנה.

הגמרא מביאה 2 הוכחות שבית שמאי ובית הלל חולקים בסוכה קטנה,

הוכחה 1:

לצורך ההוכחה מביאה הגמרא 2 ברייתות העוסקות במחלוקת חכמים ורבי.

ברייתא א:

חכמים: **מחזקת ראשו ורובו ושולחנו** כשרה

רבי אומר עד שיהיו בה 4 על 4 אמות

ברייתא ב:

רבי אומר כל סוכה שאין בה 4 על 4 אמות פסולה

וחכמים אומרים אפילו אינה **מחזקת אלא ראשו ורובו** כשרה.

בברייתא הראשונה אומרים חכמים שהסוכה צריכה להחזיק גם שולחן וגם את ראשו ורובו של האדם.

בברייתא השנייה אומרים חכמים שסוכה צריכה להחזיק רק את ראשו ורובו של האדם בלי שולחן.

איך יכול להיות הבדל בין 2 ברייתות בדברי חכמים על אותה מחלוקת בין חכמים לבין רבי?

תשובה :

בברייתא הראשונה דעת חכמים היא כבית שמאי (סוכה צריכה להחזיק את ראשו, רובו ושולחנו)

בברייתא השנייה דעת חכמים היא כבית הלל (סוכה צריכה להחזיק רק את ראשו ורובו).

יוצא מכאן שבית הלל ובית שמאי חולקים במידת גודל סוכה קטנה.

הוכחה 2

הגמרא מוסיפה הוכחה גם מהמשנה בדף כ"ח (יש לשים לב ! זאת אותה משנה שלפני כן הוכיחה הגמרא שהמחלוקת בין בית שמאי לבין בית הלל היא רק בסוכה גדולה)

" מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ,

בית שמאי **פוסלין**

ובית הלל **מכשירין**."

מהמילים פוסלין ומכשירין , מובן שבית שמאי ובית הלל מדברים על הסוכה

שאם היו עוסקים במקום ישיבת האדם בסוכה גדולה היו צרכים לומר

יצא (ידי חובה) או לא יצא (ידי חובה)

לסיכום

אפשרות א'

מחלוקת בית שמאי ובית הלל היא בסוכה גדולה

מתחילת המשנה בדף כח ניתן להבין שהמחלוקת בין בית שמאי לבין בית הלל היא בסוכה גדולה שכתוב "מי שהיה" – הדגש בתיאור המקרה הוא על האדם שיושב בפתח הסוכה ולא על גודל הסוכה.

אפשרות ב'

מחלוקת בית שמאי ובית הלל היא בסוכה קטנה

בסוף המשנה כתוב שבית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירים – לשון שמתאימה להתייחסות לסוכה ולא לאדם שאם הייתה התייחסות למעשה האדם (שישב בפתח הסוכה) היו צרכים לפסוק יצא (ידי חובה) או לא יצא (ידי חובה)

בנוסף ישנן שתי ברייתות של מחלוקת בין רבי לבין חכמים שסותרות את עצמן שפעם אחת חכמים כוללים בגודל הסוכה את השולחן ביחד עם רובו, וראשו ופעם שניה לא כוללים את השולחן, אלא רק את רובו וראשו. ונראה שזה חיזוק נוסף למחלוקת שהייתה בין חכמים שהברייתא הראשונה מציגה את דעת בית שמאי (סוכה קטנה = רובו ראשו ושולחנו) והברייתא השנייה חכמים מציגים את דברי בית הלל (סוכה קטנה = רובו וראשו).

מסקנת הגמרא:

בית שמאי ובית הלל חולקים במשנה בדף כח גם בסוכה גדולה וגם בסוכה קטנה, והדברים לא ברורים מאחר והמשנה חסרה, וצריך להוסיף כך:

"מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית

בית שמאי אומרים: לא יצא, ובית הלל אומרים יצא

ושאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו בלבד

בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין"

תחילת המשנה עוסקת בסוכה גדולה, סוף המשנה עוסקת בסוכה קטנה והמשפטים שבצהוב הם המשפטים שהיו חסרים במשנה להבנת המחלוקת

מסכת סוכה

דף כד עמוד ב

דודי זינגר

משנה :

מותר לאדם לבנות את הסוכה בין העצים ולהשתמש בעצים (נוף העץ היוצא מהענפים) לדפנות לסוכה .

גמרא:

הגמרא מביאה את דברי רב אחא בר יעקב בהלכות מחיצה :
" כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה "

הערה : לדעת כולם, סוכה שאיננה יכולה לעמוד ברוח מצויה איננה כשרה ,
החידוש של רב אחא בר יעקב שאף דפנות שזזות ברוח (גם אם הן יכולות
לעמוד ברוח מצויה , אינן מחיצות)

שאלה:

תנן (למדנו במשנה שלנו) שאפשר לעשות את דפנות הסוכה מנוף העץ (העלים והענפים) היוצאים מהעצים , דבר שלא מסתדר עם רב אחא בר יעקב שאמר שדפנות העץ שזזות ברוח לא יכולות להיות מחיצה והמשנה אומרת שסוכה כזאת כשרה?

תשובה :

המשנה שלנו עוסקת במקרה בו ענפי העץ גדולים וחזקים ולא זזים ברוח

שאלה :

נכון שהענפים בעץ גדול , גדולים ולא זזים ברוח , אבל מהם יוצא נוף (ענפים קטנים ועלים) שזזים ברוח והם חלק מהמחיצה.

תשובה

במשנה שלנו מדובר שהאדם שהשתמש בעץ לדפנות , חיזק את הנוף (ענפים הקטנים והעלים) על ידי קשרתם בעזרת כפות תמרים וענפי דפנה (" הוצא ודפנא")

שאלה :

מה החידוש במשנה שלנו ? אם מדובר שהאדם בנה מחיצה שלא זזה ברוח לא צריך את המשנה שתגיד לנו שהסוכה כשרה .

תשובה :

החידוש שמותר לעשות את דפנות הסוכה מענפים המחוברים לעץ , שיכולנו לחשוב שיהיה אסור בגלל שחכמים יחששו שהאדם שעשה את דפנות הסוכה מענפי עץ יניח במהלך יום טוב או בשבת של סוכות כלים על הדפנות (ענפי העץ) , ויש איסור של חכמים להשתמש באילן (בעץ) בשבת או ביום טוב.

באה המשנה שלנו ומחדשת שחכמים לא חוששים שאדם שעושה את הדפנות שלו מענפי העץ יניח עליהם כלים ביום טוב או בשבת, ומותר לבנות את הדפנות מענפי העץ.

הגמרא ממשיכה להקשות על דברי רב אחא בר יעקב

ת"ש - (ראייה מברייתא)

הקדמה :

על מנת שיהיה אפשר להשתמש בבאר בשבת קבעו חכמים שיש לסמן את אזור שטח הבאר, אין צריך להקיף את כל השטח במחיצה , ובמקום זה שמים

4 מיומדין – שמים בכל פינה של השטח שני קרשים המחוברים זה לזה בזווית של 90 מעלות וכל קרש באורך של אמה

הברייתא עוסקת במקרה שהיה מסביב לבאר , באחת או ביותר מהפינות
המסמנות את שטח הבאר

אילן (עץ)

או גדר של אבנים

או מחיצת קנים (מחיצה העשויה מקנים) הבנויה בצורה של פינה (כמו צורת
המיומדין),

ונחשבים כולם למיומדין

שואלת הגמרא :

איך הברייתא מחשיבה את העץ או את מחיצת הקנים למחיצה , הרי לפי רב
אחא בר יעקב עץ או מחיצת קנים שזזים ברוח לא יכולים להיות מחיצה?

עונה הגמרא:

מדובר במקרה בו חיזקו את ענפי העץ או את מחיצת הקנים בעזרת קשירת
כפות תמרים וענפי דפנה (הוצא ודפנא), ולכן הם לא זזים ברוח ונחשבים
למחיצות גם לדעת רב אחא בר יעקב

ממשיכה הגמרא להקשות על דברי רב אחא בר יעקב :

ת"ש (גם קושי זה הוא מתוך ברייתא)

עץ שיש לו ענפים גדולים שנופו נופל עד הקרקע , ויש רווח הקטן משלושה
טפחים בין ענפי העץ ונופו לבין הקרקע , השטח שמתחת לעץ נחשב לרשות
היחיד וניתן לטלטל תחת העץ .

שואלת הגמרא:

דבריו של רב אחא בר יעקב לא מסתדרים עם הברייתא שלמדנו ממנה שנוף
העץ יכול לשמש למחיצה למרות שהוא זז ברוח שלדעתו מחיצה שזזה ברוח לא
נחשבת למחיצה?

תשובה :

גם במקרה הזה מדובר שקשרו את נוף העץ וחיזקו אותם שלא יזוזו ברוח על ידי כפות תמרים וענפי דפנה (הוצא ודפנא).

שאלה על הברייתא:

אם נוף העץ המרוחק מאדמה בפחות משלושה טפחים, נחשב למחיצה ויוצר תחת העץ רשות יחיד מדוע אמר רב הונא בריה דרב יהושע שמותר לטלטל תחת העץ רק במקרה שיש מתחת לעץ שטח קטן מבית סאתיים (2500 מ"ר)

תשובת הגמרא :

חכמים מתרים לטלטל ברשות היחיד כאשר רשות זאת משמשת את האדם למגורים , במקרה של הברייתא השטח תחת העץ משמש את האדם לצורך שמירה על השדאות שמסביב לעץ (הגמרא קוראת לשימוש שכזה "דירה שתשמישיה לאוויר", דירה שעשויה לצורך דברים שבאוויר שמחוץ לדירה ולא לצורך מגורים בדירה) כמו בברייתא שמשמשים במגורים מתחת לעץ רק בשביל שמירה על השדאות שמחוץ לעץ).

לסיכום :

בעץ גדול שענפים והנוף שלו מגעים עד פחות משלושה טפחים מהאדמה , הענפים ונוף העץ נחשבים למחיצה והשטח מתחת לעץ נחשב כרשות היחיד , ואין קושי על רב אחא בר יעקב שאמר שמחיצה לא יכולה להיות מדברים שזזים ברוח , שכן ענפי העץ ונוף העץ בברייתא שלנו קשורים בכפות תמרים וענפי דפנה והם לא זזים ברוח.

השטח מתחת לעץ יהיה רשות יחיד רק אם יש בו פחות מבית סאתיים בגלל שמדובר ב"דירה שתשמישיה לאוויר" שהסיבה שגרים מתחת לעץ זה היא רק בשביל דברים שבאוויר שמחוץ לסוכה (השדאות שמסביב שגרים מתח לעץ על מנת לשמור עליהם)

הגמרא ממשיכה להקשות על דברי רב אחא בר יעקב :

הקדמה:

תחום שבת- בהלכה תחום שבת הוא השטח שבו מותר לאדם להלך ברגליו בשבת או ביום טוב , שטח זה הוא בדרך כלל 2000 אמה (1000 מטר) לכל כיוון מחוץ לגבול השטח העירוני שבו נמצא האדם בכניסת שבת, אדם שנמצא מחוץ לעיר תחום השבת שלו נקבע ממקום בו הוא שוהה בכניסת שבת או יום טוב .

הברייתא: מביאה 3 מקרים של אדם ששבת מחוץ לעיר

(א) אדם שבת בכניסת שבת או יום טוב מחוץ לעיר על תל- שטח שגובה מהאדמה מעל 10 טפחים וגודל השטח המוגבה הוא לפחות 4 על 4 אמות ופחות מבית סאתיים (2500 מ"ר)

(ב) אדם ששבת בכניסת שבת או יום טוב מחוץ לעיר בנקע - שטח שנמוך מגובה הקרקע בעומק של 10 טפחים וגודל השטח הוא לפחות 4 על 4 ולא יותר מבית סאתיים (2500 מ"ר)

(ג) אדם שבת בכניסת שבת או יום טוב בתוך שטח של חיטה קצורה שמוקפת בשיבולים שאינן קצורות וגודל השטח המוקף הוא לפחות 4 על 4 אמות ולא יותר מבית סאתיים (2500 מ"ר)

בכל המקרים האלו אומרת הברייתא שמותר לאדם ללכת בכל השטח התחום בשבת ולכל כיוון מקצה השטח התחום עד 2000 אמה.

הקושי :

קשה על רב אחא בר יעקב שמהברייתא אנו לומדים ששיבולים שאינן קצורות יכולות להיות מחיצה , למרות שהן זזות ברוח, ורב אחא בר יעקב אמר שמחיצה לא יכולה להיות מדבר שזז ברוח.

תשובת הגמרא:

בברייתא מדובר שלפני שבת קשר האדם את השיבולים שמקיפות את השטח על מנת שלא יזוזו בעזרת כפות תמרים וענפי דפנא

לסיכום :

הגמרא מקשה על דברי רב אחא בר יעקב שאמר:

" כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה "

מ-4 מקורות :

(א) מהמשנה שלנו שכתוב שמותר לבנות את הדפנות מענפי ונוף העץ.

(ב) מברייטא שעוסקת ב-4 מיומדין המשמשים לתיחום שטח הבאר , שמותר לעשות אותם גם מעץ

(ג) מברייטא שעוסקת בהיתר לתחום את השטח שמתחת לעץ בעזרת הענפים והנוף של העץ.

(ד) הברייטא עוסקת בהיתר לתחום את אזור שבות האדם בכניסת שבת באזור בו יש מסביבו שיבולים.

בכל המקרים הקושי של הגמרא על רב אחא בר יעקב הוא שניתן ללמוד שהמחיצות השונות נעשו מענפי עץ שזזים ברוח בניגוד לדברי רב אחא בר יעקב שלא ניתן לעשות את המחיצות מדבר שזז ברוח.

בכל המקרים עונה הגמרא שרב אחא בר יעקב יכול להסביר שמדובר שחזקו את ענפי העץ (המחיצות) בעזרת כפות תמרים וענפי דפנא ולכן הן לא זזו ברוח ונחשבות למחיצה

מסכת סוכה
העוסק במצווה פטור
מן המצווה (חלק א)
דף כה
עמוד א

דודי זינגר

משנה :

א) שלוחי מצווה - אנשים ההולכים בדרך בשביל לקיים מצווה, כגון – ההולכים ללמוד תורה או לקבל את פני הרב שלהם או לשחרר שבויים.

פטורים מקיום מצוות סוכה,(גם כאשר הם עוצרים בלילה ומפסיקים הליכתם)

הסיבה: העוסקים במצווה פטורין מן המצווה.

ב) חולים ומי שמש אותם (מטפל בהם) – פטורים משיבה בסוכה, מאחר ואדם צריך לשבת בסוכה כמו שיושב בביתו, וחולה שיכול לקבל טיפול טוב יותר מחוץ לביתו יעדיף לצאת מחוץ לביתו, כך גם חולה שיכול לקבל טיפול טוב יותר מחוץ לסוכה לא חייב לשבת בסוכה.

ג) מותר לאכול אכילת ארעי מחוץ לסוכה – כמו שאדם אוכל אכילת ארעי מחוץ לביתו, שהסוכה היא כמו ביתו של האדם בשבעת ימי החג.

גמרא:

שאלה :

מהיכן אנו לומדים שמי שעוסק במצווה פטור מן המצווה?

(הערה: הפטור מהמצווה יהיה רק במקרה שלא יכול לקיים את שתי המצוות ביחד)

תשובה:

הערה: מהתורה מצווה לומר קריאת שמע פעמיים ביום (בבוקר ובערב)).

דתנו רבנן (למדנו את זה מהברייתא, הגמרא בתחילה מביאה את המקור ממנו למדנו שהעוסק במצווה פטור מהמצווה, ולאחר מכן מסבירה איך לומדים זאת).

המקור ממנו למדנו שהעוסק במצווה פטור מהמצווה

בקריאת שמע כתוב :

" בשבתך בביתך " – מכאן לומדים שמי שעוסק במצווה אחרת פטור מקריאת שמע..

" ובלכתך בדרך"- מכאן נלמד שחתן המתחתן עם בתולה פטור מקריאת שמע וחתן שמתחתן עם אלמנה חייב בקריאת שמע .

וכמו שבברייתא למדנו שעוסק במצווה פטור מקריאת שמע, נלמד מכאן על כל שאר המצוות.

הסבר כיצד למדנו שהעוסק במצווה פטור מקריאת שמע

שאלה:

לגמרא לא מובן כיצד חכמים לומדים מהמילים " בשבתך בביתך"

– שמי שעוסק במצווה פטור מקריאת שמע.

תשובה:

ענה רב הונא, את הרעיון שאדם שעוסק במצווה יהיה פטור מהמצווה נלמד מהשוואת הפעולות "ובלכתך בדרך" לבין " בשבתך בביתך", בתורה כתוב בעניין חיוב אמירת קריאת שמע - "ובלכתך בדרך"- ומדובר באדם שהולך בדרך בשביל לסחור ולא בשביל לקיים מצווה.

ונדייק איזה אדם מחויב באמירת קריאת שמע כאשר הוא הולך בדרך?

רק אדם שהולך בדרך בשביל דברי רשות, אבל מי שהולך בדרך בשביל קיום מצווה יהיה פטור מקריאת שמע.

כמו שבפעולת ההליכה מחויב רק אדם שהולך בדרך לדברי רשות (כמו מסחר), ומי שהולך בדרך לדברי מצווה יהיה פטור, כך גם בפעולות "בשבתך" יהיה פטור ממצוות אם הוא עוסק באותו הזמן במצווה אחרת.

שאלה:

מדוע רב הונא יצא מנקודת הבנה שהמילה "בדרך" מתייחסת רק להולך בדרך לדברי רשות ורק הוא יהיה מחויב במצוות קריאת שמע ולא באדם שהולך בדרך לקיום מצווה?

(ואם המילה "בדרך" מתייחסת גם למי שהולך בדרך לקיום מצווה, אז גם הוא יהיה חייב בקריאת שמע ולא ניתן ללמוד מכאן שהעוסק במצווה פטור מן המצווה)

תשובה:

הגמרא לומדת שהעוסק במצווה פטור מן המצווה בצורה אחרת:

מדוע התורה לא כתבה "בשבת" "בלכת" אלא " בשבתך" " בלכתך"?

ללמדך שרק מי שיושב והולך בשביל עצמו ולא בשביל מצווה יהיה מחויב בקריאת שמע, אך מי שהולך ויושב בשביל דברי מצווה יהיה פטור מקריאת שמע (ומכאן נלמד שהעוסק במצווה יהיה פטור מכל המצוות).

שאלה:

אם העוסק במצווה פטור מן המצווה, מדוע לא נפטור מקריאת שמע גם את החתן שכונס את האלמנה?

תשובה:

הסיבה שחתן שכונס את הבתולה פטור מקריאת שמע היא בגלל שהוא לא יכול לקיים את 2 המצוות ביחד (חתונה, קריאת שמע), שהוא טרוד במחשבה אם הכלה בתולה או לא, ולא ניתן לכוון בקריאת שמע בזמן שאתה טרוד במחשבות על הכלה.

הסיבה שהכונס את האלמנה לא פטור מקריאת שמע היא שהוא יכול לקיים את 2 המצוות ביחד (חתונה, וקריאת שמע) שאין הוא טרוד במחשבות שידע הוא שהכלה האלמנה לא בתולה.

שאלה:

האם כל מי שטרוד ולא יכול לכוון בקריאת שמע יהיה פטור?

א. האם נאמר שאדם שטבע ספינתו ובה כל רכושו שיהיה פטור מקריאת שמע? ברור לחכמים שהוא יהיה חייב בקריאת שמע, למרות שהוא טרוד בהפסד רכושו.

ב. אנחנו יודעים שאבל (שטרוד) יהיה חייב בקריאת שמע שהוא פטור רק ממצוות תפילין שנחשבים לפאר ואסור לאדם אבל ללבוש בגדי פאר.

תשובה:

יש הבדל בין טרדת החתן לבין טרדת האבל (והאדם שטבע ספינתו).

- החתן טרוד במחשבות של מצווה (פרו ורבו).

- האבל (ומי שטבע ספינתו) טרוד במחשבות של רשות – הוא לא חייב להיות טרוד (כמובן שמדובר בקושי גדול למי שמתאבל על מות קרוביו לא להיות טרוד בצערו, מאחר ואין הוא מצווה להיות טרוד במחשבות על מות קרובו, מצפים ממנו חכמים שיעשה השתדלו ויפנה את מחשבותיו עבור קיום מצוות קריאת שמע).

לסיכום:

הגמרא עוסקת בבירור מהיכן נלמד הכלל : העוסק במצווה פטור מן המצווה.

אומרת הגמרא : הכלל נלמד מקריאת שמע-

נלמד מהמילה בלכתך בדרך = ההולך בדרך רשות.

שאלה : ומדוע לא נגיד שבלכתך בדרך = ההולך בדרך רשו ובדרך מצווה?

תשובה: לא ניתן לאומר שבדרך כולל רק את ההולך לדבר מצווה , ולכן נלמד את הכלל " העוסק במצווה פטור מן המצווה " מהמילים בלכתך ובשבתך = הליכה וישיבה בשביל עצמך חייב במצוות קריאת שמע, הליכה בשביל מצווה יהיה פטור , ומכאן נלמד על כל המצוות שהולך ויושב ועוסק במצווה יהיה פטור מהמצווה.

שאלה: אם העוסק במצווה פטור מן המצווה , מדוע מי שמתחתן עם אלמנה יהיה חייב בקריאת שמע?

תשובה : מי שמתחתן עם אלמנה יכול לקיים את 2 המצוות ביחד (חתונה וקריאת שמע) שהוא לא טרוד , אם יש או אין לכלה בתולים.

שאלה: כל מי שטרוד בדברים אחרים יהיה פטור מקיום מצווה?

תשובה: מי שטרוד בדרי מצווה יהיה פטור , אבל מי שטרוד במחשבות שמדאגות אותו והוא לא מצווה בהם (כגון : אבל או מי שטבע ספינתו) יהיה חייב בקיום המצווה.

מסכת סוכה
העוסק במצווה פטור
מן המצווה (חלק ב)
דף כה
עמוד א

דודי זינגר

הקדמה:

פסח שני –

" כשציינו בני-ישראל את יום השנה הראשון ליציאתם ממצרים בי"ד בניסן והקריבו את קורבן הפסח. על-פי הציווי האלוקי, רק אנשים הטהורים מטומאת מת יכלו להביא את הקורבן. קבוצת אנשים קטנה שהייתה טמאה בטומאת מת באו למשה ותלונה בפיהם: "אנחנו טמאים למה שלא נוכל לקיים את מצוות ה' ולהקריב את קורבן הפסח?"

לאחר ששאל את פי האלוקים, אמר להם משה רבינו את התשובה לתלונתם: שלושים יום לאחר חג הפסח יצוין חג הפסח השני. בי"ד באייר, ואותם אנשים שהיו טמאים או בדרך רחוקה בפסח הראשון, יוכלו להקריב את קורבן הפסח כהלכתו

סיכום ביניים:

הגמרא למדה שהעוסק במצווה פטור מן המצווה מקריאת שמע, שכתוב " בשבתך" " בלכתך" ולא "בשבת ובלכת", מכאן למדה הגמרא שרק מי שהולך ויושב בשביל עצמו (בדברי רשות) חייב בקריאת שמע, אך מי שיושב והולך בדברי חובה (שמצווה בהם) פטור מקריאת שמע, ומכאן נלמד שפטור בכל המצוות.

שאלה :

מדוע נלמד שהעוסק במצווה פטור מן המצווה מהפסוקים בקריאת שמע , הרי היה אפשר ללמוד את כלל זה מהברייתא. העוסקת בפסח שני.

הברייתא: (דתניא).

"ויהי האנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וגו'" –

פסוק זה מופיע בפרשה העוסקת בקרבן פסח שהוקרב במדבר בשנה השנייה לצאת בני ישראל ממצרים אנשים אחדים אשר לא יכלו להקריב את קרבנם משום שהיו טמאים בטומאת מת , פנו למשה רבינו וטענו " למה נגרע" משאר העם בעקבות זאת נצטווה משה רבינו בדיני פסח שני.

יש מחלוקת בברייתא מי היו אותם האנשים שפנו למשה.

רבי יוסי הגלילי: " נושאי ארונו של יוסף היו "

שלפני מותו השביע יוסף את את אחיו לעלות את עצמותיו אתם לארץ ישראל והאנשים עליהם מדובר בפרשה זו הם אלה שנשאו את ארון יוסף.

רבי עקיבא – משיאל ואלצפן היו שעסקו בטיפול בגופות של נדב ואביהו-

נדב ואביהו שנים מארבעת בניו של אהרון הקריבו אש זרה במשכן , ולכן נשרפו באש שיצאה מלפני ה' , ומשה ציווה על מישאל ואלצפן להוציא את גופותיהם של נדב ואביהו אל מחות למחנה.

רבי יצחק דוחה את דעת רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא בטענה

- אם היו אלה נושאי ארון יוסף הם יכלו להיטהר לפני פסח שהרי פרה אדומה החלה להיות נהוגה באותה השנה בב' בניסן וטמאי המת יכלו להיטהר ולהקריב את הפסח.

- אם היו אלה מישאל ואלצפן הם גם יכלו להיטהר שהרי נדב ואביהו נשרפו ביום השמיני להקמת המשכן שזה א' בניסן ופרה אדומה החלה להיות נהוגה בב' בניסן והיה להם מספיק זמן להיטהר.

מסקנה: אותם האנשים שבאו למשה היו אנשים טמאי מת שעסקו בקבורת מת שבוע לפני הפסח והיה חסר להם עוד יום אחד, על מנת שיוכלו להיטהר.

הערה: אנו לומדים שמדובר בטמאי מת שהיה חסר להם יום אחד בשביל להיטהר שכתוב: " ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא " דווקא ביום ההוא (בארבע עשר בניסן) לא יכלו לעשות, אבל מחר יכלו.

סכום:

מדברי רבי יצחק בברייתא נלמד שהעוסק במצווה פטור מן המצווה, שאותם שעסקו במצוות קבורת המת, נפטרו ממצוות קורבן הפסח.

שאלה:

מדוע צריך ללמוד שהעוסק במצווה פטור מן המצווה משני מקורות? (קריאת שמע, ברייתא – פסח שני)

תשובה:

צריכא – צריך את 2 המקורות שכל אחד שבכל אחד יש חידוש.

- אם היינו למדים ש"העוסק במצווה פטור מן המצווה" רק מהברייתא (מפסח שני) יכולנו לחשוב שהעוסק במצווה פטור מן המצווה רק במקרה שיש מצווה שמתקיימת שבוע לפני מצווה אחרת יוכל האדם לקיימה וידחה את המצווה שתתקיים בעוד שבוע, אך אם 2 המצוות מתקיימות באותו הזמן כמו חופה וקריאת שמע על החתן לפנות את מחשבתו ולקראו קריאת שמע.

- אם היינו למדים ש"העוסק במצווה פטור מן המצווה" רק מקריאת שמע (בשבתך, בלכתך) יכולנו לחשוב ש"העוסק במצווה פטור מן המצווה" רק במקרה של חתונה מול קריאת שמע, שהיינו אומרים ששם החתונה דוחה את קריאת שמע מאחר ואין חיוב כרת למי שלא אומר קריאת שמע, אך במצוות שיש בהם איסור כרת כמו קורבן הפסח לא יהיה אפשר להיפטר מקיומה ויהיה אסור לקבור את המתים שבוע לפני פסח.

מסקנה :

צריך 2 מקורות ללימוד ש"העוסק במצווה פטור מן המצווה":

קריאת שמע - שהמצוות מתקיימות באותו הזמן האחת פוטרת מקיום השנייה (חופה פוטרת מקריאת שמע)
בפסח שני קבורת המת מתקיימת שבוע לפני קורבן הפסח.

פסח שני – גם אם המצווה השנייה יש בה איסור כרת (כמו קורבן פסח)
, ניתן לעשות את הראשונה ולהיות פטור מהשנייה.
בקריאת שמע וחתונה אין איסור כרת .

מסכת סוכה
"חיוב אבל במצוות"
"חיוב חתן בסוכה"
"העוסק במצווה פטור
מן המצווה"
דף כה,ב

דודי זינגר

הגמרא עוסקת בגופא (בגוף ההוראה שהוזכרה):

" אמר רבי אבא בר זבדא, אמר רב:

אבל חייב בכל המצוות האמורות בתורה ,

חוץ ממצוות תפילין שנאמר על התפילין שהם פאר "

והוא לומד זאת מהנביא יחזקאל, שנאמר לו בנבואה שאשתו תמות , אך יהיה עליו להימנע ממנהגי אבלות ואמר לו ה': "פארך (התפילין) חבוש עליך " ,

למרות שאתה אבל על מות אשתך , עליך לחבוש תפילין שאין אתה נוהג במנהגי אבלות , בשביל לסמל לעם ישראל שבימי החורבן יהיה טבח כל כך גדול בעם ישראל שלא יישארו אנשים בשביל לנחם שכולם יהיו באבל , ולכן אין טעם לנהוג מנהגי אבלות.

ה' מצווה את יחזקאל לחבוש תפילין בזמן האבלות , אך מכאן נלמד שבדרך כלל אבל פטור מהתפילין, שאם האבל לא היה פטור ממנהגי אבלות לא היה צריך לצוות את הנביא יחזקאל להניח תפילין בזמן האבלות.

והני מילי- הוראה זאת נאמרה לאבל רק על היום הראשון לאבלות.

אנו לומדים שהפטור מהתפילין לאבל הוא רק על יום הראשון של האבלות שכתוב בספר עמוס פרק ח' פסוק י': " ואחריתה כיום מר" –

הנביא עמוס מזהיר את עם ישראל שה' ישימם כאבלים **ביום** מר ,

שיש **יום אחד** שנחשב למר בימי האבלות וזהו היום הראשון.

הוראה נוספת של רבי אבא בר זבדא אמר רב:

" אבל חייב במצוות סוכה "

שואלת הגמרא – פשיטא , זהו דין פשוט , ומה החידוש בדברי רבי אבא בר זבדא שהזכיר את דברי רב? אם אין חידוש אין צורך להזכיר דין זה.

עונה הגמרא שאם לא היה מציין רבי אבא בר זבדא בשם רב שאבל חייב בסוכה , יכולנו לטעות ולחשוב שאבל יהיה פטור ממצוות סוכה , שרבי אבא בר זבדא אמר בשם רב "שמצטער פטור ממצוות סוכה", ובטעות היינו כוללים את האבל בין המצטערים שפטורים ממצוות סוכה , ואין ההלכה כך , שכן יש הבדל בין מצטער מעצם הישיבה בסוכה (מצטער דממילא) מצטער מצער שנגרם בגלל הסוכה ואם לא ישב בסוכה לא יהיה מצטער) , שהוא יהיה פטור מהסוכה .

אצל האבל שמצטער בלי קשר לישיבה בסוכה (מצטער נפשיה) יהיה חייב בישיבה בסוכה.

איבעי ליה ליתובי דעתיה - חובה על האבל ליישב את דעתו מצערו , ולקיים את מצוות ישיבה בסוכה.

הוראה נוספת של רבי אבא בר זבדא אמר רב:

חתן והשושבינין (חבריו שמשמחים אותו) וכל בני החופה (האנשים שמשמחים ת החתן והכלה בכל שבעת ימי המשתה שלאחר החתונה) פטורים ממצוות סוכה בכל שבעת ימי המשתה.

שואלת הגמרא : מאי טעמא ? מה הסיבה לפטור אותם משיבה בסוכה?

תשובת הגמרא : " משום דבעהו למיחדי"- כולם צרכים לשמוח עם החתן.

שואלת הגמרא : שישמחו כולם עם החתן בתוך הסוכה .

תשובת הגמרא: השמחה צריכה להיות במקום החופה (המקום בו החתן והכלה נמצאים כל שבעת ימי השמחה) , והחופה לא יכולה להיות בסוכה.

שואל הגמרא: מדוע יש לעשות את השמחה במקום החופה ? אפשר שיאכלו בסוכה ואחר כך ישמחו בחופה?

תשובת הגמרא : השמחה שמשמחים את החתן והכלה נעשת בשלמותה בזמן שאוכלים במקום הסעודה , ואם יאכלו בסוכה כשילכו לחופה שמחתם לא תהיה שלמה.

שואלת הגמרא : ומדוע אי אפשר לעשות את החופה בסוכה?

תשובת אביי: החופה לא נעשית בסוכה , כי יש חשש לייחוד עם אשת איש , שכן בזמן הגמרא המנהג היה לעשות את הסוכות על הגג של הבית , והגישה לסוכה הייתה צריכה מאמץ , ולכן לא היו הרבה אנשים נכנסים ויוצאים מהסוכה , ויש חשש שאם החתן ירד לביתו לעשות צרכיו יישאר אחד מחבריו עם אשת החתן בסוכה לבד וזהו יאסור ייחוד (שאסור לבן להיות לבד עם אשת איש לבד).

תשובת רבא : אין עושים את החופה בסוכה בגלל שזה גורם לצער לחתן שמתביישים לצחק את אשתו במקום פתוח כמו הסוכה.

שואלת הגמרא : מאי בינייהו ? מה ההבדל בין אביי לבין רבא?

תשובת הגמרא : איכא בינייהו , יש ביניהם הבדל והוא במקרה שהסוכה עומדת במקום שהרבה אנשים עוברים בו ולא על גג הבתים.

לדעת אביי יהיה אפשר לעשות את החופה והסעודה בתוך הסוכה

לדעת רבא עדיין יהיה צער לחתן ולכן לא יהיה ניתן לעשות את החופה בסוכה וכן את הסעודה.

אמר רבי זירא : אני אכלתי בסוכה ושמחתי בחופה , ושמח לבי יותר מאשר אם הייתי בחופה שהצלחתי לקיים שתי מצוות , מצוות סוכה ומצוות שמחת נישואין.

(הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בחיובים של החתן והאנשים הנוכחים
בחופה):

"**תנו רבנן** (בברייתא): חתן והשושבינין (חבריו ששמחים איתו) וכל בני
החופה (ששמחים עם החתן בכל שבית ימי המשתה), פטורין מן התפילה ומן
התפילין וחייבין בקריאת שמע.

משום רבי שילא אמרו: חתן פטור מקריאת שמע, השושבנין וכל בני החופה
חייבים לקרוא קריאת שמע"

שים לב !!!

תנא קמא במשנה זאת חולק על המשנה שלנו וקובע שהעוסק במצווה לא פטור
מהמצווה, והחתן חייב בקריאת שמע.

שאלה: מדוע פטור החתן והשושבינין מתפילה ותפילין?

תשובה: הם פטורים מהתפילה – כי הם לא יכולים לכוון, ופטורים מהתפילין מחשש
לשיכרון וקלות ראש.

שאלה: מה ההבדל בין תפילה שלא יכולים לכוון לבין קריאת שמע שגם צריכה כוונה ?

תשובה : קריאת שמע צריך לכוון רק בפסוק אחד, ומצפים מהחתן והשושבינין שיצליחו
לכוון בפסוק אחד

**הגמרא מביאה ברייתא נוספת שמחזקת את רבי יוסי הגלילי שאמר
שהעוסק במצווה פטור מן המצווה.**

" תניא (בברייתא) – אמר רבי חנניא בן עקביא :

כותבי ספרים (ספרי תורה) תפילין ומזוזות

ותגריהן (מי שלוקח מהסופרים כדי למכור למי שצריך להן)

ותגרי תגריהן (הקונים מהמוכרים הראשונים על מנת למכור לאחרים)

וכל העוסקין במלאכת שמים

(הגמרא מפסיקה את הברייתא ומסבירה שהעוסקין במלאכת שמים אלו
האנשים שמוכרים את פתיל התכלת לציצית)

פטורין מקריאת שמע ומן התפילה ומן התפילין ומכל המצוות האמורות בתורה "

מסכת סוכה

דף כו עמוד א

דודי זינגר

במשנה בדף כה כתוב :

"שלוחי מצווה פטורים מן הסוכה"

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בעניין הולכי דרכים בשביל מסחר והולכי דרכים בשביל מצוה.

"תנו רבנן" – למדנו בברייתא.

"הולכי דרכים ביום" - מי שהולכים בדרכים במהלך היום על מנת לעשות מסחר , פטורים ממצוות ישיבה סוכה ביום, אך בלילה הם חייבים.

"הולכי דרכים בלילה" - מי שהולכים בדרכים במהלך הלילה על מנת לעסוק במסחר פטורים ממצוות ישיבה בסוכה בלילה, אך ביום חייבים.

"הולכי דרכים ביום ובלילה" - מי שהולכים בדרכים גם ביום וגם בלילה על מנת לעסוק במסחר יהיו פטורים ממצוות סוכה גם ביום וגם בלילה.

רש"י מסביר שהסיבה שהם פטורים היא משום שכתוב

" בסכות תשבו ..."

אדם צריך לשבת בסוכה כמו שהוא יושב בבית שלו במהלך כל השנה , וכמו שאותם סוחרים יוצאים במהלך כל השנה מהבית על מנת לעסוק במסחר, כך הם יכולים לצאת מהסוכה ולעסוק במסחר.

" הולכים לדבר מצווה פטורין (ממצוות סוכה) בין ביום ובין בלילה " - רש"י מסביר שהסיבה שהם פטורים גם בלילה , למרות שהם הולכים רק ביום , היא שגם בלילה הם עסוקים במחשבה על המצווה .

הגמרא מספרת לנו על אמוראים שנהגו כפי שכתוב בברייתא-

"דרב חסדא ורבה בר רב הונא" – שרב חסדא ורבה בר רב הונא.

"הוּו עיילי בשבתא דריגלא לבי ריש לקיש"- שהיו באים (בשבת של שלושת) הרגלים לבית ריש לקיש (שהיה ראש הגולה , הם הלכו לבקר אותו ולשמוע את דרשת החג).

"הוּו גנו ארקתא דסורא"- היו (ישנים) על שפת נהר סורא (ולא בסוכה).
"אמרי"- היו אומרים.

"אנן שלוחי מצוה אנן ופטורים"- אנחנו שלוחי מצווה ואנחנו פטורים ממצוות סוכה.

רש"י : הם עסקו ב-2 מצוות: א. קבלת פני רבם.

ב. הליכה לשם לימוד תורה.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת העוסקת בפטורים ממצוות סוכה:

" שומרי העיר ביום – פטורין מן הסוכה ביום וחייבין בלילה.

שומרי העיר בלילה – פטורין מן הסוכה בלילה, וחייבין ביום

שומרי העיר בין ביום ובין בלילה – פטורין מן הסוכה בין ביום ובין בלילה.

שומרי גנות ופרדסים – פטורין בין ביום ובין בלילה.

שומרי הגינות והפרדסים היו יוצאים מהבית ושומרים גם ביום וגם בלילה ובכך הם דומים לשומרי העיר של יום ולילה.

שאלת הגמרא: ומדוע שלא יבנו סוכה וישבו בסוכה וישמרו?

תשובת הגמרא:

אביי: הסיבה לכך שאין השומרים צרכים לבנות סוכה היא שנאמר " בסוכות תשבּו" אדם צריך לשבת בסוכה כמו שהוא יושב בבית שלו במהלך כל השנה, וכמו שאותם שומרים יוצאים במהלך כל השנה מהבית על מנת לשמור, כך הם יכולים לצאת מהסוכה ואינם חייבים במצווה.

רבא: " פירצה קוראת לגנב " – שידעו הגנבים שהשומר נמצא בתוך סוכה, יבוא לגנוב.

שאלת הגמרא: "מאי בנייהו?"- באיזה מקרה יהיה הבדל בדין בין אבייל רבא?

תשובת הגמרא- " איכא בנייהו"- יש הבדל ביניהם.

" דקא מינטר כריא דפירי "- ששומר על ערמה של פירות"-

במקרה כזה

לדעת אביי השומרים יהיו פטורים מסוכה, שהם נוהגים כל השנה לצאת מהבית וכך צרכים הם לנהוג בסוכה.

לדעת רבא- אין חשש לפירצה קורת לגנב, שהוא יכול לשבת בסוכה ולשמור על הרמת הפירות ויהיה חייב בסוכה.

הגמרא דנה בהוראה השנייה במשנה בדף כה :

"חולים ומשמשים פטורים מן הסוכה"

"תנו רבנן" – למדנו בברייתא.

חולה שאמרו במשנה שהוא והמשמשים שעוזרים לו פטורים מהסוכה , אין המדובר רק בחולה שיש בו סכנת חיים , אלא גם בחולה שאין בו סכנה ואפילו אם רק חש כאב בעיניו (גם אם אין סכנה לעין) ואפילו אם רק חש כאב בראשו וישיבת הסוכה קשה לו.

אמר רבן שמעון בן גמליאל : פעם אחת חשתי (כאב) בעיני בעיר קסריה והתיר רבי יוסי בריבי (רש"י : רבי יוסי החריף שבדורו שהוא ר' יוסי בן חלפתא) לי לישון וגם למשמשים שלי מחוץ לסוכה.

רב התיר לרב אחא לישון מתחת לכילה שבתוך הסוכה (לפי ההלכה אסור לישון מתחת לכילה שקובעה ומחוברת למיטתו ואם היא ארעית הדין תלוי בגובהה אם גבוהה פחות מעשרה טפחים , אין בה חשיבות והרי היא בטלה לסוכה ונישן בה מקיים מצוות סוכה, אבל אם גבוהה עשרה טפחים , יש בה חשיבות והישן בה אינו מקיים מצוות סוכה).
בגלל היתושים שהיו בסוכה וגרמו לרב אחא צער.

רבא שרא ליה לרבי אחא בר אדא , אישר לישון מחוץ לסוכה, בגלל הסירחון מהקרקע הלבנה שהיו עושים מתחת לסוכה , שהוא הצטער ולא יכל לסבול את הריח (מדובר במקרה שרק רבי אחא בר אדא סבל מהריח של הקרקע, שאם היה הדבר מפריע לכולם היה אסור לבנו א הקרקע בסוכה מחומר שמסריח).

**הגמרא מביאה את ההסבר להוראה של רבא להתיר שינה מחוץ לסוכה ,
שלדעת רבא " מצטער פטור מן הסוכה"**

מקשה הגמרא מהמשנה ושואלת :

במשנה נאמר שחולה פטור מן הסוכה ומכאן נבין שרק חולה פטור ולא כל אדם
שמצטער, ואיך רבא אמר שכל מצטער פטור מהסוכה?

מתרצת הגמרא:

אמרי (אמרו בני הישיבה) שכך יש ללמוד את המשנה:

במקרה של חולה הוא ומשמשיו פטורים מהסוכה , ואילו סתם מצטער רק הוא
פטור אבל משמשיו לא .

ומדוע המשנה לא הזכירה שסתם מצטער רק הוא פטור מהסוכה?

מאחר והמשנה עסקה במקרה שהפטור הוא גם על המשמשין, ולא דברה על
פטור לאדם הבודד, ולכן לא הזכירה את המקרה שהמצטער (אדם בודד) פטור
מן הסוכה.

מסכת סוכה

דף כו עמוד ב

דודי זינגר

בס"ד

במשנה בדף כה כתוב " אוכלים אכילת עראי מחוץ לסוכה"

שואלת הגמרא : כמה זה אכילת ארעי? (מה שיעור אכילת ארעי?)

עונה רב יוסף: אכילת ארעי היא בין 2-3 ביצים (גודל ביצה 56 גרם)

שואל אב"י לרב יוסף : 2-3 ביצים הוא שיעור גדול שיכול להספיק בשביל להשביע אדם, וראוי להיחשב כסעודת קבע.

אומר אב"י: שיעור אכילת ארעי כשיעור (כמות) טעימה מלוא הפה שהיו התלמידים לטעום בבוקר לפני שהלכו לבית המדרש.

הערה : מלוא פיו = לגודל של ביצה אחת.

הגמרא עוברת לדון בחיוב לישון גם שינת ארעי בסוכה.

ברייתא:

" אוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה , ואין ישנים שינת עראי חוץ לסוכה"

שואלת הגמרא : מה הטעם (הסיבה) שאסור לישון שינת ארעי מחוץ לסוכה ?

עונה רב אשי: חכמים גזרו גזרה זו מאחר וחששו שאדם שישן שינת ארעי , בלי לשים לב יכנס לשינה עמוקה , שאין הדבר בשליטת האדם שישן.

שואל אב"י על רב אשי : כיצד אתה אומר שחוששים שאדם שנרדם שינת ארעי יכנס לשינת קבע ? הרי בברייתא העוסקת בתפילין כתוב

" ישן אדם שינת ארעי בתפילין , אבל לא שינת קבע" (שחוששים שבשינת קבע יפיח) , ולא חוששים שאדם שישן שינת ארעי יכנס לשינת קבע מבלי שישים לב, שאם היו חוששים לא היו מתרים לאדם לישון שינת ארעי שתפילין על ראשו.

עונה רב יוסף בנו של רב עילאי: גם בתפילין אסור לישון שינת ארעי , והסיבה שבברייתא מתרים היא (שמדובר במוסר שינתו לאחרים" שהאדם שנרדם מבקש מחבר שיעיר אותו ושישמור שהוא לא נרדם שנת קבע.

מקשה רב משרשיא על רב יוסף: אי אפשר להסתמך על חבר שיעיר אותך , כי גם אותו חבר צריך יהיה מישהו שיזכיר לו להעיר אותך , ואוו מזכיר יצטרך מישהו אחר שיזכיר לו , ואין לסמוך שהחבר יזכור לבעיר אותך ויש חשש שתכנס לשינת קבע.

עונה רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מדובר בברייתא שהאדם שנרדם ומניח את ראשו בין הברכיים ובצורה כזאת בטוח שהוא יתעורר ולא ישקע בשינת קבע.

רבא מביא סיבה אחרת לכך שאין לישון שינת ארעי מחוץ לסוכה , והיא שלדעת רבא שינת ארעי שישן אדם לזמן קצר יכולה להיות שוות ערך לשינת קבע , שיכול להיות מצב שאדם ישן קצת זמן ומרגיש כאילו ישן שינה עמוקה .

לסכום: שתי סיבות לכך שאסור לישון שנת ארעי מחוץ לסוכה:

א. **רב אשי:** חשש שאולי ישקע בשינה עמוקה.

ב. **רבא:** אין שינת קבע , גם שינה קצרה יכולה לתת כוחות כמו שינת קבע.

הגמרא עוברת לדון בישן עם תפילין על ראשו

יש שלוש ברייתות העוסקות בישן עם התפילין והן סותרות האחת את השנייה:

ברייתא א': ישן אדם בתפילין שינת עראי אבל לא שינת קבע.

ברייתא ב': בין שינת קבע בין שינת ארעי (מותר בתפילין).

ברייתא ג': לא ישן שנת קבע ולא שינת ארעי בתפילין.

שאלה : כיצד יתכן שיש סתירה בין הברייתות?

תשובה : כל ברייתא מדברת על מקרה אחר, ולכן הדינים שונים.

ברייתא	הדין	המקרה
א	ברייתא א': ישן אדם בתפילין שינת עראי אבל לא שינת קבע.	התפילין מונחים על הראש וחוששים שבשינת קבע יפיח
ב	ברייתא ב': בין שינת קבע בין שינת ארעי (מותר בתפילין).	האדם הסיר את התפילין ופרס עליהם סודר, והתפילין מונחים על יד ראשו
ג	ברייתא ג': לא יישן שנת קבע ולא שינת ארעי בתפילין.	האדם מחזיק את התפילין בידיים, וחוששים שיפלו התפילין כשישן

שאלה : כמה זמן נחשבת שינת ארעי?

תשובת רמי בר יחזקאל : משך הזמן שאדם הולך מאה אמה (בפסיעות בינוניות).

הגמרא מביאה ברייתא שמחזקת את דברי רמי בר יחזקאל שזמן שינת ארעי היא זמן הליכה של מאה אמה.

ברייתא :

הקדמה : מי שיצא ממנו שכבת זרע נקרא בעל קרי וטמא עד שיטבול ותשקע (השמש).

" **הישן בתפילין ורואה קרי** , (וצריך לסלק את התפילין מראשו) , **אוחז ברצועה** (מסלק את התפילין מהרצועה) **ואינו אוחז בקציצה** (ולא מחזיק בתפילין עצמם) **דברי רבי יעקב , חכמים אומרים : ישן אדם בתפילין שינת עראי אבל לא שינת קבע** (ולכן הם לא חוששים שיראה האדם קרי בזמן שהתפילין עליו) **וכמה שינת עראי ? כדי הילוך מאה אמה"**

ראינו שגם בברייתא מגדרים חכמים א זמן שינת ארעי כזמן הליכה מאה אמה.

הגמרא עוברת לעסוק בשינה ביום:

" אמר רב: אסור לאדם לישון ביום יותר משינת הסוס, וכמה שינת הסוס ?
שיתין נשמי" (שישים נשימות)

אביי מעיד שרבה בר נחמני ישן ביום כמו זמן השינהשישן של רב

וזמן השינה של רב היה כמו זמן השינה של רבי יהודה הנשיא

שלמד את זמן השינה מדוד המלך, ודוד המלך ישן כשיעור זמן שינת סוס

וזמן שינת הסוס 60 נשימות.

הגמרא מביא מעשה נוסף, שישן היה אביי ביום כזמן ההליכה מפומבדיתא לבי כובי – רש"י אומר שמדובר בהליכה של 6 פרסאות (יש קושי בהסבר זה של רש"י מאחר וזמן הליכת פרסה היא 72 דק, יוצא מכאן שאביי ישן 7 שעות (!!!

קרא רב יוסף על אביי (בביקורת על כך שישן ביום)את הפסוק ממשלי :

" עד מתי עצל תשכב? מתי תקום משנתך?"

הגמרא חוזרת לעסוק בישן עם תפילין :

ברייתא:

רבי נתן אומר :

מי שנכנס לביתו ביום בשביל לישון ויש לו תפילין לראשו, יכול להירדם עם התפילין או בלי התפילין (הסיבה לכך היא שלא חוששים שהוא יהיה ישמש עם אישתו ביום ואין דרכו לישון שנת קבע ביום), אך בלילה חייב לחלוץ את התפילין ואינו יכול להשאיר את התפילין עליו, גם אם מתכוון לישון שנת ארעי.

רבי יוסי מוסיף: הבעלים הצעירים צרכים לחלוץ את התפילין גם שנכנסים לישון שנת ארעי בביתם במהלך היום שהם עלולים להיות בעל קרי.

שואלת הגמרא : האם נלמד מכאן שרבי יוסי אוסר ללבוש תפילין למי שהוא בעל קרי ?

תשובה : אב"י מסביר באופן אחר את הסיבה של רבי יוסי שמחייב את הבעלים הצעירים להוריד את התפילין שנכנסים לישון שנת ארעי במהלך היום בבית , והיא שרבי יוסי אמר זאת רק במקרה והאישה בבית , שאז יש חשש שישמשו אותה גם ביום ואסור לעסוק בתשמיש שתפילין עליך.

ברייתא: אם אדם שכח שיש לו תפילין עליו ונזכר רק לאחר שסיים את התשמיש , לא יוריד את התפילין לא ברצועה ולא בקציצה (בבית התפילין), אלא קודם יטול ידיו ורק אז יוריד את התפילין מפני שהידיים עסקניות הם ויש חשש שנגע במקומות הצנועים במהלך התשמיש.

מסכת סוכה

דף כו- כז

משנה – מעשה

והביאו...

דודי זינגר

משנה עוסקת בשני מקרים :

א. הביאו לרבי יוחנן בן זכאי לטעום את התבשיל ולרבן גמליאל שני תמרים ודלי מים והם בקשו שיעלו את המטעמים לסוכה .

ב. כשנתנו לרבי צדוק אוכל בכמות של פחות מכביצה (56 גרם) הוא לקח את הלחם וכרך אותו במפה (לא נטל ידיים), ואכל אותו מחוץ לסוכה ולא בירך ברכת המזון.

גמרא

במשנה בדף כה נכתב שאוכלים ושותים עראי מחוץ לסוכה , לכאורה יש סתירה בין המשניות כאשר במשנה בדף כה נפסק שאוכלים אכילת ארעי מחוץ לסוכה ובמשנה שלנו הביאו מקרה בו התנאים הקפידו לאכול אכילת ארעי בסוכה.

שואל הגמרא : " מעשה לסתור" – מעשה המשנה שלנו הובאה על מנת לסתור א המשנה הקודמת?

בדרך כלל כשהמשנה מביאה מקרה מטרתו לחזק את פסקת המשנה ולא לסתור אותה.

תשובת הגמרא: המשנה שלנו לא סותרת את המשנה הקודם , וחסר בה מילות הסבר וכך צריך ללמוד את המשנה:

"אם בא להחמיר על עצמו (לאכול ולשתות עראי בסוכה) – מחמיר (יכול להחמיר), ולית (ואין) ביה (בזה) יהורה (שחצנות), ומעשה נמי (גם) והביאו לרבן יוחנן בן זכאי לטעום את התבשיל, ולרבן גמליאל שני כתובות (תמרים) ודלי של מים , ואמרו " העלום לסוכה " וכשנתו לו לרבי צדוק אוכל פחות מכביצה נטלו במפה ואכלו חוץ לסוכה ולא בירך אחריו"

החלק המודגש בצהוב הוא החלק שחסר במשנה ומסביר את המקרה בצורה שהוא לא סותר א המשנה הקודמת.

לסיכום : אין סתירה בין המשנה שלנו למשנה בדף כה ,

המשנה בדף כה: " אוכלין ושותים ארעי חוץ לסוכה"

המשנה שלנו : אם בא להחמיר על עצמו יכול להחמיר ולאכול גם ארעי בתוך הסוכה , ואין בזה איסור, ואין חוששים שהדבר יראה כגאווה.

חכמים הנהיגו שיש להיזהר בהחצנת מעשה החמרה שמציג את המחמיר כצדיק. אל מול חבריו שנוהגים כנדרש , אך לא מחמירים.

מדגישה המשנה שאין בהחמרת אכילת ארעי בתוך הסוכה מעשה שחצנות.

הגמרא עוברת לעסוק בחלק השני של המשנה בו מסופר על "וכשנתו לו לרבי צדוק אוכל פחות מכביצה נטלו במפה ואכלו חוץ לסוכה ולא בירך אחריו"

שואלת הגמרא: כאשר המשנה בחרה להביא את המקרה של רבי צדוק , היא עשתה זאת על מנת שנלמד את השיעור לאכילת ארעי , הרי לפני המקרה של רבי צדוק ניתן ללמוד שהסיבה שהוא אכל את הפת מחוץ לסוכה היא בגלל שהפת הייתה פחות מכביצה (קטנה יותר מ56 גרם) , אבל אם הייתה גדולה יותר מכביצה היה מחייב רבי צדוק לאכול אותה בסוכה.

לפיכך יוצא שיש קושי על רב יוסף ואב"י שלמדנו בדף כו :

רבי צדוק	אב"י	רב יוסף
פחות מביצה	מלוא פיו = ביצה	2-3 ביצים

והרי רב יוסף ואב"י לא יכולים לחלוק על משנה.

תשובה : המשנה מציינת את הכמות של פחות מכביצה לא בשביל ללמד אותנו את מידת כמות אכילת ארעי , אלא בשביל ללמד אותנו את מידת אכילת לחם ללא נטילת ידיים וללא ברכת המזון (פחות מכביצה).

לסיכום :

בתחילה הגמרא סוברת שהסיבה שציינו שרבי צדוק אכל פחות מכביצה של לחם , היא על מנת ללמד אותנו את מידת אכילת ארעי (פחות מכביצה), הדבר איננו מסתדר עם דברי אב"י ורב יוסף בדף כו' שחלקו ביניהם על מידת אכילת ארעי :

רב יוסף- 2-3 ביצים ואב"י- ביצה , ושניהם

שאלה : אם כן קשה יהיה על רב יוסף ואב"י. ששניהם לא יכולים לחלוק על משנה שהרי הם אמוראים.

תשובה : מידת כביצה במקרה של רבי צדוק היא בשביל ללמד אותנו את מידת אכילת לחם ללא חיוב בנטילת ידיים וברכת המזון ולא מתייחסת למידת אכילת ארעי.

מסכת סוכה

דף כז עמוד א

דודי זינגר

משנה:

במשנה שלנו יש 2 מחלוקות בין חכמים ורבי אליעזר:

א. מספר הסעודות שחובה לאכול בסוכה

ב. האם צריך להשלים את הארוחות שלא אכל בסוכה

המחלוקת הראשונה:

לדעת כולם מי שאוכל ארוחת קבע חייב לאכול בסוכה .

המחלוקת עוסקת בשאלה האם נחייב אדם לאכול סעודה על מנת שיהיה חייב לאכול בסוכה או שרק אדם שרוצה לאכול סעודה יהיה חייב לעשות זאת בסוכה.

רבי אליעזר מחייב כל אדם לאכול 2 סעודות בכל אחד מימי החג.

חכמים אומרים שאין מספר סעודות שחייב אדם לאכול בסוכה , ורק אם רוצים לאכול סעודת קבע חייבים לעשות זאת בסוכה.

המחלוקת השנייה:

כולם מסכימים שבלילה הראשון בחג הסוכות חייבים לאכול סעודה (כמובן שבסוכה).

המחלוקת עוסקת במקרה שהאדם שכח לאכול בלילה הראשון בסוכה.

רבי אליעזר : חייב להשלים את הסעודה שלא אכל בלילה הראשון , והזמן להשלים את הסעודה יהיה בליל שמיני עצרת (לאחר חג הסוכות).

חכמים אומרים: לא ניתן להשלים את הסעודה , וזה מסוג הדברים שלא ניתן לתקן (" מעות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות").

גמרא:

שאלה:

מהיכן לומד רבי אליעזר שחייב אדם לאכול 2 סעודות בכל יום מימי הסוכות בסוכה?

תשובה:

כתוב בתורה " **בסוכות תשבו**" מכאן לומדים שהישיבה בסוכה צריכה להיות כמו הישיבה בבית , וכמו שאדם אוכל בביתו שתי סעודות בכל יום (אחת ביום ואחת בלילה) שזו דרך כל העולם, כך הוא חייב לאכול בסוכה

שאלה:

מהיכן חכמים לומדים שאין מספר סעודות קבועות שחייב אדם לאכול בכל יום?

תשובה:

לדעת חכמים מהפסוק " **בסוכות תשבו**" בו לומדים שהישיבה בסוכה צריכה להיות כמו הישיבה בבית , ובשונה מרבי אליעזר לטענתם האדם בבית אוכל מתי וכמה שהוא רוצה , וכמו שלא מחייבים אדם לאכול מספר סעודות ביום , כך לא נחייב אוו בסוכה ורק אם ירצה לאכול יאכל.

שאלה:

ומדוע חכמים מחייבים לאכול סעודה בלילה הראשון של סוכות? הרי הם טוענים שהסוכה כמו בדירה ולא ניתן לחייב אדם לאכול, אם הוא לא רוצה?

תשובה:

בליל יום טוב ראשון של סוכות לומדים חכמים שחייבים לאכול סעודה מפסח, הלימוד מתבסס על דרך לימוד שנקראת "גזרה שווה" לימוד דין בדרך של השוואה של שתי מילים דומות.

שכתוב בתורה "**חמש עשרה**" בסוכות, "**חמש עשרה**" בפסח.

מכך שבשתי המקומות כתוב שתי מילים דומות, לומדים חכמים שיש דין שווה בין יום טוב ראשון של פסח ליום טוב ראשון של סוכות.

וכמו שביום טוב ראשון של פסח חייב אדם לאכול (מצה) ואחר כך בכל שאר הימים רק אם רוצה אוכל מצה, כך ביום טוב ראשון של סוכות חייב אדם לאכול (סעודה) ובשאר ימי החג יאכל סעודה רק אם ירצה.

שאלה:

מהיכן אנו לומדים שחייבים לאכול מצה בלילה הראשון של פסח?

תשובה:

שכתוב בתורה "**בערב (של חמישה עשר) תאכלו מצות**", החובה לאכול היא רק באותו הערב.

הגמרא עוברת לעסוק במחלוקת השנייה שבמשנה שבין רבי אליעזר לחכמים:

המחלוקת עוסקת במקרה שהאדם שכח לאכול בלילה הראשון בסוכה.

רבי אליעזר : חייב להשלים את הסעודה שלא אכל בלילה הראשון , והזמן להשלים את הסעודה יהיה בליל שמיני עצרת (לאחר חג הסוכות).

חכמים אומרים : לא ניתן להשלים את הסעודה , וזה מסוג הדברים שלא ניתן לתקן (" מעות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות").

שאלה : כיצד רבי אליעזר מאפשר להשלים סעודה של סוכות שחייבים לאכול בסוכה , יום אחרי סוכות שאין בו חיוב לאכול בסוכה? ואף יש בכך איסור של בל תוסיף? (שאסור להוסיף על המצוות יותר ממה שהתורה מחייבת , כמו שאסור להוסיף פתילות לציצית או מין נוסף לארבעת המינים , כך אסור להוסיף ימים לסוכות).

תשובה : (אמר בירא אמר רבי אמי) רבי אליעזר חזר בו מדעתו בעניין החובה לאכול 2 סעודות בכל יום , והוא חולק על חכמים רק בעניין החובה להשלים את הסעודה של הלילה הראשון במקרה שלא אכל , שלדעת רבי אליעזר חייב להשלים בשמיני עצרת, סעודה (ולא חייב לאכול אותה בסוכה)

שאלה: מה צריך לאכול בשביל להשלים את הסעודה החסרה ?

אם נאמר שיאכל אדם לחם , אז אין בכך תוספת מיוחדת שהרי בשמיני עצרת אוכלים סעודה עם לחם בכל מקרה?

תשובה: ישלים בלפתן (במיני תרגימא), לאחר שיסיים את סעודת יום טוב (של שמיני עצרת) יוריד את האוכל מהשולחן ויאכל לפתן להשלמת הסעודה שהחסיר בליל יום טוב ראשון של סוכות.

ויש ברייתא שמחזקת את הדברים שבה כתוב :

"אם השלים במיני תרגימא, יצא "

הברייתא ממשיכה בשאלה ששאל (אפוטרופוס) הממונה על הנכסים של אגריפס המלך את רבי אליעזר:

אם אני רגיל לאכול רק ארוחה אחת ביום, האם אני יכול לאכול רק סעודה אחת ביום בסוכה ולא אהיה חייב לאכול.

ענה רבי אליעזר: בכל יום אתה מקדים לפני הסעודה ואוכל מאכלים שיעוררו את התיאבון, האם לא ראוי שלכבוד החג תאכל מאכלים שיעוררו את התיאבון לאכילת שתי סעודות?

שאל האפוטרופוס של אגריפס המלך, שאלה נוספת את רבי אליעזר:

יש לי 2 נשים אחת גרה בטבריה ואחת גרה בציפורי, האם אני יכול להיות חלק מימי החג בסוכה אח ובחלק אחר בסוכה אחרת?

ענה רבי אליעזר: שאסור לעבור בימי החג מסוכה לסוכה שאם אדם יוצא מסוכה אחת לסוכה אחרת.

ויש לנו ברייתא

שרבי אליעזר אומר: " אין יוצאים מסוכה לסוכה ואין עושים סוכה בחול המועד"

חכמים אומרים: " יוצאין מסוכה לסוכה ועושים סוכה בחולו של מועד"

ושוין (מסכימים כולם) שאם בנה סוכה לפני החג, ונפלה הסוכה בחול המועד יכול לחזור ולבנות אותה .

שואלת הגמרא: מדוע (מאי טעמא?) של רבי אליעזר שאוסר לעבור מסוכה לסוכה באמצע ימי סוכות?

תשובת הגמרא: שלומד רבי אליעזר מהפסוק בספר דברים:

"חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים"-

יש לעשות סוכה שתשמש אותך שבע ימים ומי שבונה סוכה באמצע החג בחול המועד הוא בונה סוכה שתשמש אותו פחות משבעה ימים, וזאת גם הסיבה שאסור לעבור באמצע החג מסוכה לסוכה, מאחר שיוצא שהסוכה לא שימשה אותך לשבעה ימים.

שואלת הגמרא: ומדוע חכמים מאשרים לבנות סוכה באמצע חול המועד וחולקים על הדרשה של רבי אליעזר מהפסוק?

תשובת הגמרא: שחכמים לומדים מהפסוק שיש היתר לבנות סוכה בחול המועד שכתוב בפסוק "**בחג הסוכות תעשה...**" שאפשר לעשות סוכה בכל אחד מהימים של סוכות.

שואלת הגמרא: מדוע בסוף הברייתא כתוב שמסכימים (שנים) רבי אליעזר וחכמים שבמקרה שבנה סוכה לפני החג והסוכה נפלה בחול המועד, יכול לבנות מחדש את הסוכה, הרי זה פשוט וברור שיסכימו על כך שהרי רבי אליעזר קבע שאותה סוכה צריכה להספיק לשבעה ימים, וברור שאם היא נפלה בפחות משבעה ימים הוא יסכים שיש לבנות אותה מחדש.

תשובות הגמרא: צריך לכתוב שרבי אליעזר וחכמים מסכימים שאם הברייתא לא הייתה אומרת שהם מסכימים שמותר לבנות סוכה באמצע חול המועד, כאשר הסוכה נפלה, יכולנו לחשוב שרבי אליעזר לא יסכים שיש לאפשר להקים את הסוכה שנפלה, שהיה יכול להגיד שהסוכה שבנה מחדש בחול המועד היא סוכה חדשה וכדי שלא נטעה ונחשוב שרבי אליעזר מתייחס לסוכה שנפלה ובנה מחדש כסוכה חדשה, היה צריך להזכיר במשנה שרבי אליעזר וחכמים מסכימים שמותר לבנות סוכה שנפלה באמצע חול המועד.

מסכת סוכה

דף כז 2

דודי זינגר

הגמרא מביאה ברייתא נוספת של רבי אליעזר בעניין מצוות סוכה:

רבי אליעזר אומר:

א. אין אדם יוצא ידי חובת מצוות ארבעת המינים, אם השתמש בלולב של חברו.

הוא לומד זאת מהפסוק בספר ויקרא פרק כג פסוק מ'

" ולקחתם לכם ביום הראשון פר עץ הדר כפות תמרים."

מהמילה " לכם" לומד רבי אליעזר שארבעת המינים צריכה להיות משלכם (של מי שנוטל אותם).

ב. אין אדם יוצא ידי חובה מצווה ישיבה בסוכה, אם הוא יושב בסוכה של חברו, אלא רק אם יושב בסוכה שלו.

הוא לומד זאת מהפסוק: **" חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים"**

מהמילה "לך" לומד רבי אליעזר שאדם צריך לשבת בסוכה שלו ולא בסוכת חברו.

חכמים אומרים:

א. מסכימים עם רבי אליעזר שאין אדם יוצא ידי חובת מצוות ארבעת המינים אם נטל לולב שלא שייך לו.

ב. אפשר לצאת ידי חובת מצוות ישיבה בסוכה גם אם יושבים בסוכה של חברו.

הם לומדים זאת מספר ויקרא פרק כג פסוק מב **" כל האזרח בישראל ישבו בסוכה"**.

מהמילים "כל האזרח" לומדים חכמים שכולם יכולים לשבת ביחד באותה הסוכה וצאת ידי חובת מצוות ישיבה בסוכה, ולא יתכן שהסוכה תהיה שייכת לכולם, ומכאן נלמד שגם אם הסוכה לא שייכת לכולם, כל מי שיושב בסוכה יוצא ידי חובת מצוות ישיבה בסוכה.

שאלת הגמרא:

המילה "לך" לכאורה מיותרת שאפשר היה לכתוב חג הסוכות תעשה שבעת ימים, והוספת המילה "לך" מצריכה לימוד מיוחד.

רבי אליעזר למד מכאן שיוצאים ידי מצוות ישיבה בסוכה רק אם יושב בסוכה שלו ולא בסוכת חברו.

ומה ילמדו חכמים מהוספת המילה "לך" בפסוק?

תשובת הגמרא:

חכמים לומדים מהמילה "לך", שלא יוצאים ידי חובת מצוות ישיבה בסוכה, אם יושבים בסוכה גזולה, אבל אפשר לשבת בסוכה שאולה שכתוב בתורה "כל האזרח".

שאלת הגמרא:

מה לומד רב אליעזר מהמילים "כל האזרח"?

שחכמים לומדים מכאן שיוצאים ידי חובת מצוות ישיבה בסוכה, גם אם יושבים ביחד כולם בסוכה שלא שייכת לכולם.

תשובת הגמרא:

רבי אליעזר לומד מהמילים "כל האזרח" שחיוב ישיבה בסוכה כולל אנשים נוספים שלא נכללים בקבוצה הרגילה של מחויבים במצוות סוכה לפני החג, והם הגר שנתגייר באמצע חול המועד או קטן שנתגדל באמצע חול המועד, שלדעת רבי אליעזר למרות שבדרך כלל חייבים לשבת באותה הסוכה כל שבעת ימי החג, הגר שנתגייר והקטן שנתגדל יהיו חייבים בסוכה למרות שהם לא ישבו 7 ימים שלמים.

הערה קטן שנתגדל מסביר רש"י: צמחו לו ב' שערות (במקום הערווה) במועד (בחול המועד)

לסיכום:

<p>"כל האזרח בישראל ישבו בסוכה"</p>	<p>"חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים"</p>	
<p>כל האזרח מתייחס לגר שנתגייר באמצע חול המועד או קטן שנתגדל באמצע חול המועד</p>	<p>לא יוצאים ידי חובת מצוות ישיבה בסוכה, אם יושב בסוכה שהיא לא שלו</p>	<p>רבי אליעזר</p>
<p>אפשר לצאת ידי חובת מצוות ישיבה בסוכה גם אם יושב בסוכת חברו (כל האזרח יכולים לשבת בסוכה ולצאת ידי חובה ואין סוכה ששייכת לכולם)</p>	<p>אסור לשבת בסוכה שהיא לא שלך = סוכה גנובה</p>	<p>חכמים</p>

הערה: חכמים לא צרכים פסוק מיוחד בשביל ללמוד שגר שנתגייר וקטן שנתגדל יכולים לבנות סוכה באמצע חול המועד, מאחר ולדעת חכמים כולם יכולים לבנות סוכה באמצע חול המועד.

הגמרא ממשיכה לעסוק בהראות נוספות של רבי אליעזר:

למדנו בברייתא על רבי אלעאי שהלך לקבל את פני רבי אליעזר שגר בלוד באמצע הרגל (חג סוכות) .

אמר רבי אליעזר לרבי אלעאי: האם אתה לא שייך לאותם אנשים שיושבים בבית בחג הסוכות ?

שרבי אליעזר היה משבח את האנשים העצלנים שלא יוצאים מהבית שלהם בשלושת הרגלים והוא לומד זאת מהפסוק בספר דברים "ושמחת אתה וביתך"

שואלת הגמרא:

האם אין זה ראוי לקבל את פני הרב בשלושת הרגלים ?

הרי אנחנו לומדים מהאישה השונמית כשנולד לה בן לאחר שהייתה עקרה, ואותו הבן לאחר מספר שנים חלה ומת , האישה בקשה מבעלה שייתן לה את אחד הנערים ואתונות על מנת שתוכל ללכת לנביא (שהיה גם הרב של האישה), ובעלה שלא ידע על מה שקרה, שאל אותה: למה היא הולכת לנביא? הרי זה לא ראש חודש או שבת ?

מכאן למדה הגמרא שבראש חודש ובשבת היו נוהגים לקבל את פני הנביא , אם כן טוב ללכת ולבקר את הרב בשבת ובמועדים.

תשובת הגמרא:

אצל האישה השונמית מדובר על הליכה ביום אל הנביא וחזרה באותו היום לבית לבני המשפחה שכתוב: **"אלכה וארוצה עד איש האלהים ואשובה"** וזה מנהג טוב.

אבל לצאת לבקר את הרב בשבת ובמועד ולא לחזור לביתו בלילה זהו מנהג לא טוב עליו אמר רבי אליעזר שהוא משבח את העצלנים שנשארים בסוכות בביתם.

מעשה נוסף על רבי אליעזר:

מעשה שרבי אליעזר היה במשך כל השבת בגליל התחתון בסוכה של יוחנן ברבי אלעאי בעיר קיסרי ויש מי שאומרים שזה היה בקיסרון.

ונכנסו קרני השמש לסוכה .

שאל יוחנן את רבי אליעזר : מה הדין , האם אפשר לפרוס סדין על הסוכה על מנת שתעשה צל?

(אסור מהתורה לעשות אוהל בשבת ולכן יש ספק אם כאשר פורסים סדין על הסוכה יוצרים אוהל או שאין זה אוהל).

רבי אליעזר לא ענה ליוחנן על שאלתו , אלא אמר לו דברים אחרים, אמר רבי אליעזר : " אין לך כל שבט ושבט מישראל שלא העמיד ממנו שופט (מכל שבט היה שופט)

עלתה החמה ונכנסו קרני השמש לחצי מהסוכה.

שאל יוחנן את רבי אליעזר: מה הדין , האם אפשר לפרוס חמה על הסוכה על מנת שתעשה צל?

רבי אליעזר המשיך לא לענות לשאלת יוחנן, ובמקום זה אמר שוב דברים בנושא אחר, אמר רבי אליעזר: " אין לך כל שבט ושבט מישראל שלא יצאו ממנו נביאים (מכל שבט בישראל היו נביאים) שבט יהודה ובנימין העמידו מלכים על פי נביאים) שאול המלך שבא משבט בנימין ודוד המלך שבה משבט יהודה התמנו למלוכה על פי שמואל הנביא)"

קרני החמה הגיעו לרגליו של רבי אליעזר.

בשלב זה נטל יוחנן סדין ופרש אותו על הסוכה.

רבי אליעזר הפשיל את טליתו לאחוריו ויצא מהסוכה. (כדי שלי תתפרש שתיקתו כהסכמה למה שעשה יוחנן).

אומרת הגמרא שהסיבה שרבי אליעזר לא ענה ליוחנן היא בגלל שמעולם לא אמר רבי אליעזר הלכה שלא שמע מפי רבו.

שואלת הגמרא:

" היכי עביד הכי" - כיצד עשה כך?

כיצד יתכן שרבי אליעזר הלך בסוכות לסוכה של יוחנן , הרי רבי אליעזר אמר שלא עוברים מסוכה לסוכה ?

תושבת הגמרא :

המעשה לא היה בסוכות , אלא בחג אחר.

שואלת הגמרא:

"היכי עביד הכי" – כיצד עשה כך?

כיצד יתכן שרבי אליעזר הלך בחג לסוכה של יוחנן? הרי אמר רבי אליעזר : " משבח אני את העצלנין שאין יוצאים מבתיהן ברגל"

תשובת הגמרא:

המקרה שהיה קרה בשבת.

הגמרא עוברת לדון בדיון הלכתי לגבי פרסת הסדין על סוכה בשבת

רבי אליעזר לא ענה תשובה על שאלת יוחנן מאחר ולא שמע מרביתו את ההלכה.

שואלת הגמרא :

רבי אליעזר יכול היה לפסוק את ההלכה בהתבסס על דבריו מהמשנה ממסכת שבת

פקק (שסותמים בו) את החלון :

(הכנסת הפקק לחלון דומה לבניה שסוגרים בעזרת הפקק את החור (החלון))

רבי אליעזר אומר : שקשור ותלוי (שהפקק קשור לבניין בחבל והחבל קצר כך שהפקק תלוי באוויר ולא נוגע בארץ) במקרה כזה אפשר לסגור את החלון בעזרת הפקק.

חכמים אומרים : בכל מקרה אפשר לסגור בעזרת הפקק את החלון.

ומדוע רבי אליעזר לא מתבסס על דבריו במסכת שבת ומשם אומר את אותו הרעיון על סדין שפרסו אותו על סוכה בשבת.

שהרי המקרים דומים, שבמסכת שבת, הפקק סוגר את החלון באופן ארעי (תוספת ארעית למבנה) ורבי אליעזר אוסר, והגיוני שרבי אליעזר יאסור גם לפרוס את הסדין על הסוכה שזאת תוספת ארעית לסוכה.

תשובת הגמרא:

יש הבדל בין הפקק לבין הסדין, ולכן רבי אליעזר לא יכל להשוות בין הדינים.

בפקק- כאשר מכנסים את הפקק לחלון הפקק הופך להיות חלק מהמבנה ומתבטל (שהוא נכנס לתוך המבנה) .

בסדין- שפורסים על הסוכה את הסדין, הוא עדיין נפרד מהסוכה ויכול לקחת אותו ולנתקו מהסוכה בכל רגע שירצה.

מסכת סוכה

דף כח עמוד א

דודי זינגר

הקדמה : כיון שהוזכרו כאן דברי רבי אליעזר מביאה הגמרא מעשה נוסף העוסק ברבי אליעזר.

למדנו במשנה :

חכמים אומרים:

מעשה ברבי אליעזר ששבת בגליל העליון ושאלו אותו 30 הלכות הקשורות להלכות סוכה, על 12 הלכות מתוך השלושים, אמר רבי אליעזר את ההלכה כפי ששמע אותה מפי רבותיו, ועל 18 הלכות לא אמר להם את הדין מאחר ולא שמע זאת מפי רבותיו.

רבי יוסי ברבי יהודה אומר:

המעשה שהיה לא כך קרה, אלא הפוך על 18 הלכות אמר להם רבי אליעזר את הדין מאחר והוא שמע את הדברים מפי רבותיו ועל 12 הלכות לא אמר להם את הדין מאחר ולא שמע זאת מפי רבותיו.

שאלה:

שאלו את רבי אליעזר, האם את כל הדברים שאמרת, תמיד היו רק דברים ששמעת מפי רבותיך?

תשובה:

ענה להם רבי אליעזר, בגלל השאלה ששאלתם אותי עכשיו, אני צריך ללמד אתכם את המידות שלי, וזאת הפעם הראשונה שאני אגיד דברים שמעולם לא שמעתי מפי רבותי.

א. מימי לא קדמני אדם בבית המדרש – אני תמיד באתי ראשון לבית המדרש.

ב. ולא ישנתי בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי- שמעתי כל מה שנאמר בבית המדרש, כי מעולם לא נרדמתי בבית המדרש, אפילו לא שינת ארעי.

ג. ולא הנחתי אדם בבית המדרש ויצאתי- תמיד יצאתי אחרון מבית המדרש, כך שמעולם לא נשאר אף אחד לאחר שיצאתי מבית המדרש.

ד. ולא שחתי שיחת חולין – לא דברתי דברי הבאי וחולין, כך שהייתי מרוכז רק בלימוד

ה. ולא אמרתי דבר שלא שמעתי מפי רבי מעולם- מה שאני אומר לכם כפסק הלכה , הוא בזכות מידו אלו שיש בי , שאני לא אומר דבר שלא שמעתי בבית המדרש, וכל הדברים שאני אומר למדתי בבית המדרש בזכות מידות אלו שהביאו אותי לשמוע את כל מה שנאמר בבית המדרש, שבאתי ראשון ויצאתי אחרון , לא ישנתי ולא דברתי דברי חולין והבאי ותמיד הייתי עסוק בלימוד בבית המדרש.

אחר שלמדנו על מידותיו של רבי אליעזר, ממשיכה הגמרא ללמוד על מידות רבי יוחנן בן זכאי רבו של רבי אליעזר.

א. מימיו לא שח שיחת חולין

ב. ולא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין- שתמיד היה מהלך ולומד תורה שתפילין עליו

ג. ולא קדמו אדם בבית המדרש- היה נכנס ראשון לבית המדרש

ד. ולא ישן בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי- לא ישן בבית המדרש

ה. ולא הרהר במבואות המטונפות- למרות שתמיד עסק בלימוד תורה , הקפיד להפסיק במקומות המטונפות

ו. ולא הניח אדם בבית המדרש ויצא- יצא אחרון מבית המדרש

ז. ולא מצאו אדם יושב ודומם אלא יושב ושונה- מעולם לא ראו את רבי יוחנן בן זכאי שותק, אלא תמיד דבר בדברי תורה

ח. ולא פתח אדם דלת לתלמידיו אלא הוא בעצמו- היה מקפיד רבי יוחנן לפתוח בעצמו את הדלת , שלא לגרום בכך ביטול תורה של תלמידיו שבמקום ללמוד יעסקו בפתיחת הדלת עברו

ט. ולא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם- כל הדברים שאמר רבי יוחנן בן זכאי שמע מפי רבותיו

י. ולא אמר הגיע עת לעמוד מבית המדרש חוץ מערבי פסחים וערבי יום הכפורים-

בערב פסח נפסק הלימוד בבית המדרש, מאחר שצריך לעסוק בפסחיהם (ליל הסדר או קורבן הפסח).

ובערב יום כיפור נפסק הלימוד בבית המדרש, בשביל שיספקו לאכול לפני הצום.

ורבי אליעזר נהג כמו רבו רבי יוחנן בן זכאי.

הערה: הגמרא ממשיכה לעסוק בשבח חכמים.

שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן

שלשים מהן ראויים שתשרה עליהן שכינה כמשה רבינו

ושלשים מהן ראויים שתעמוד להם חמה כיהושע בן נון –

עשרים בינונים – 20 תלמידים נמצאים בין מעלת יהושע בן נון לבין מעלתו של משה רבינו

התלמיד הגדול מבין כל התלמידים שהיו להלל הזקן היה – יונתן בן עוזיאל.

התלמיד הקטן מבין תלמידיו של הלל הזקן היה – רבי יוחנן בן זכאי.

אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח:

מקרא – תורה שבכתב.

ומשנה- כגון משנה וברייתא של ששה סדרים.

גמרא- מדובר על סברות תנאים האחרונים, שהיו מדקדקים בדברי התנאים הראשונים.

הלכות- שנאמרו למשה בסיני.

ואגדות- מדרשי פסוקים, כגון תנחומא ובראשית רבה ויקרא רבא.

דקדוקי תורה- ריבוי ומיעוט אותיות שמהם לומדים דרשות.

ודקדוקי סופרים - שהוסיפו חכמים לדקדק ולהוסיף סייגים וגזרות, על מנת להרחיק את האדם מהעבירה.

קלים וחמורים – דברים שנלמדים מקל וחומר. (במידה זו למדים דין על ידי השוואת דין קל לדין חמור ממנו.

וגזרות שוות- דברים הנלמדים בגזירה שווה (לימוד דין בעניין אחד מעניין אחר, על פי שתי מלים דומות הכתובות בשני העניינים))

תקופות- חשבונות הילוך החמה והלבנה.

וגימטריאות- דברים שנלמדים בגימטריאות.

שיחת מלאכי השרת ושיחת שדים ושיחת דקלים- כל אלו אומר רש"י שאין אנו יודעים מה הם.

משלות כובסין משלות שועלים- משלים עממים שאפשר להשתמש בהם ללימוד תורה .

דבר גדול ודבר קטן – מסבירה הגמרא שדבר גדול זה מעשה מרכבה שעוסק בהנהגת העולם העליון. ודבר קטן אלו קושיות ותירוצים וספיקות שהיו לאביי ורבא, ובכולם נתן טעם , אך הדברים נשתכחו בימי האמוראים.

-אומרת הגמרא שעל תלמידי חכמים כתלמידיו של הלל הזקן נאמר הפסוק:

מספר משלי פרק ח פסוק כא: "**להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא**"

ואם כך היה אצל רבי יוחנן בן זכאי שנחשב לקטן מבין תלמידי הלל הזקן על אחת כמה וכמה (עוד יותר) היה אצל יונתן בן עוזיאל שהיה הגדול מבין תלמידי הלל הזקן.

ממשיכה הגמרא לספר בגדלותו של יונתן בן עוזיאל בשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו מיד נשרף – מסביר רש"י שהסיבה שהיו העופות שמעל יונתן בן עוזיאל היו נשרפים הייתה שהיו באים מלאכי השרת סביבו לשמוע דברי תורה שבפיו.

מסכת סוכה

דף כח עמוד א-ב

דודי זינגר

המשנה מחולקת לשני חלקים .

רישא:

עוסקת במחלוקת בין בית שמאי לבין בית הלל :

" מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית

- ב"ש (בית שמאי) פוסלין (חוששים שהאדם ימשך אחרי שולחנו ויאכל בתוך הבית)

- ב"ה (בית הלל) מכשירין (לא חוששים שהאדם ימשך אחרי שולחנו ויאכל בתוך הבית)

המשנה ממשיכה בדיון שהיה בין בית הלל ובין בית שמאי על מקרה שהלכו זקני ב"ש וזקני ב"ה לבקר את רבי יוחנן בן החורנית ומצאוהו שהיה יושב בסוכה כאשר ראשו ורובו בסוכה, ושולחנו בתוך הבית ולא אמרו לו דבר , מכאן הוכחה לבית הלל שבית שמאי צרכים להסכים ולומר כמו זקני בית שמאי שמי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית יצא ידי מצוות סוכה.

ענו ב"ש (בית שמאי) שלא ניתן להביא הוכחה מהמקרה שהביאו בית הלל , מאחר והמקרה היה שונה, שזקני בית שמאי אמרו לרבי יוחנן שאם הוא נוהג כך ויושב שראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית הוא לא יוצא ידי חובה וזאת הוכחה שבית שמאי ופסקו את ההלכה כמו שפסקו זקני בית שמאי.

סיפא

עוסקת בדיני סוכה לנשים וקטנים, אומרת המשנה: נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה.

למרות שקטן פטור מהסוכה אמרו חכמים שקטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה (מדרבנן).

המשנה מביאה מעשה וילדה כלתו של שמאי הזקן ופיחת את המעזיבה (הוריד את הגג שמעל מיטת התינוק) וסיכך (שום מעליו סכך) על גבי המטה בשביל קטן, מדובר בחומרה שכן מי שרק נולד גם מדרבנן לא חייב סוכה.

גמרא:

הגמרא עוסקת רק בסיפא של המשנה בעניין פטור הנשים העבדים והילדים ממצוות סוכה .

שאלה:

מה"מ- מנא הכי מילי:

מהיכן אנו לומדים שנשים ועבדים וקטנים פטורים ממצוות סוכה?

תשובה:

אנו לומדים שנשים פטורות ממצוות סוכה מהפסוק בספר ויקרא כד, מב:

" **כל האזרח** בישראל ישבו בסוכה"

היה אפשר לכתוב כל אזרח בישראל ואז היינו לומדים שכל מי שאזרח (אנשים וגם הנשים) חייבים במצוות סוכה, מכך שהוסיפה התורה "האזרח" אנחנו לומדים שהמיוחד שבאזרחים, שזהו האיש שחייב בסוכה ולא האישה.

ומכך שהוסיפה התורה את המילה "כל" (כל האזרח), אנחנו לומדים שיש חיוב לקטנים (לילד שאינו צריך את אמו שהוא מתעורר בלילה) לשבת בסוכה.

שאלה:

האם המילה "האזרח" נאמרת כהבדל בין איש (שהוא המיוחד באזרחים) לבין האישה?

הרי יש לנו משנה שלומדים בה לעניין חיוב גברים ונשים לצום ביום כיפור מהפסוק " תענו את נפשותיכם וכל מלאכה לא תעשו, האזרח והגר" ולומדת המשנה מכך שכותב האזרח ולא רק אזרח, שהוספת "ה" באה לרבות את החיוב לצום על האיש וגם על האישה.

מהמשנה העוסקת ביום כיפור נראה ש"אזרח"- איש, "האזרח" – איש ואישה, שזה הפוך ממה שלמדנו בגמרא לעניין פטור נשים משיבה בסוכה.

טבלה מסכמת את שאלת הגמרא:

האזרח	אזרח	
המיוחד באזרחים שזה האיש	כל מי שהוא אזרח – איש ואישה	סוכות
מהוספת "ה" נלמד איש והאישה	סתם אזרח זה האיש	יום כיפור

תשובה:

הלימוד על פטור הנשים מהסוכה וחיוב הנשים בעינוי ביום כיפור, מקורו ב"הלכה למשה מסיני" (הלכות ידועות שעברו בעל פה ממשה) , ולא מפסוקי התורה , ולאחר שנלמדו דינים אלו כהלכה למשה מסיני , באו חכמים ומצאו דרשות מתוך הפסוקים על מנת שנזכור את ההלכה ולא בשביל ללמוד מתוך אותם פסוקים את ההלכה.

סיכום התשובה:

יש הלכות שנלמדות מהפסוקים ואותם לא ניתן ללמוד בדרכים שונות , אלא רק לפני כללים מסודרים.

ויש הלכות שנלמדות "הלכה למשה מסיני", וחכמים חפשו פסוקים בשביל שנזכור את ההלכות, ובמקרה שכזה ניתן ללמוד בדרכים שונות שהמטרה היא לא למצוא מקור להלכה , אלא רק דרכים לזכור את ההלכה.

הגמרא שואלת 2 שאלות :

א. מתי אנו לומדים את ההלכה מתוך פסוקי התורה , ומתי נאמר שדין זה יסודו בהלכה למשה מסיני?

ב.

הקדמה: נשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמן - מצוות עשה שהזמן גרמן , הן מצוות עשה החלות רק במועדים קבועים. לדוגמה, מצוות סוכה חלה רק במהלך חג הסוכות, ומצוות הנחת תפילין חלה רק בימי חול, ביום ולא בלילה, ייחודן של מצוות עשה שהזמן גרמן הוא שלמעט מספר חריגים, נשים (וכן עבדים כנעניים) פטורות מהן, כלומר נשים אינן מחויבות מבחינה הלכתית לקיים מצוות אלו.

מדוע הגמרא חפשה לימוד מתוך פסוק או הלכה למשה מסיני שנשים פטורות ממצוות סוכה, ולא התבססה על כך שמצוות סוכה היא מצוות עשה שהזמן גרמן, ומתוך כך נדע מדוע נשים פטורות ממצוות סוכה?

ובעניין חיוב הנשים בצום ביום כיפור לא צריך ללמוד זאת מהפסוק " וכל מלאכה לא תעשו האזרח והגר..." שניתן ללמוד זאת מרב יהודה שלמד זאת מהפסוק " **איש או אישה** אשר יעשו מכל חטאת האדם למעל מעל בה' ואשמה הנפש ההיא" (במדבר ה,ו)

לעניין חטאים על מצוות "לא תעשה", ועונשים שווים האנשים והנשים.

סכום השאלה השנייה של הגמרא:

לא צריך ללמוד על פטור האישה ממצוות סוכה וחיוב האישה לצום ביום כיפור מהפסוק ולא מהלכה למשה מסיני , שאת 2 ההלכות ניתן ללמוד בדרכים אחרות:

פטור נשים ממצוות סוכה- שנשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמן.

חיוב נשים בצום ביום כיפור- שנשים חייבו על כל מצוות לא תעשה שחטאו בהם.

ומדוע בחרה הגמרא ללמוד דינים אלו מהמילה "האזרח" בפסוק, דרך שסותרת האחת את השנייה?

תשובה:

עונה אביי:

א. פטור הנשים ממצוות סוכה הוא לימוד של "הלכה למשה מסיני".

והלימוד הנכון הוא שכתוב בתורה "אזרח" זה גברים

ושכתוב "האזרח" אלו אנשים והנשים (כמו שלמדנו מהפסוק העוסק ביום כיפור)

ושכתוב בפסוק " כל האזרח בישראל ישבו בסוכה" – מהמילה "האזרח" הגמרא לומדת שמדובר רק באנשים ולא בנשים זהו הסמכתא (רמז) בשביל הלכה ממשה מסיני, אך לא לימוד מדויק של הפסוקים.

ב. הסיבה שלא הסתפקנו חכמים בלימוד פטור נשים מסוכה על בסיס פטור נשים ממצוות שהזמן גרמן , והביאו לימוד זה מהלכה למשה מסיני, שאם היינו לומדים שנשים פטורות ממצוות סוכה מכך שהן פטורות מכל מצוות שהזמן גרמן היינו עלולים לטעות ולומר שבדרך כלל נשים פטורות ממצוות שהזמן גרמן , אך בסוכה נחייב אותן שהרי בסוכה צריך לשבת כמו שגרים בבית ואדם גר בביתו ביחד עם אשתו, ולכן היה צריך לימוד מיוחד ששל "הלכה למשה מסיני" שנשים פטורות ממצוות סוכה.

רבא עונה על השאלה השנייה תשובה שונה מתשובתו של אביי:

הסיבה שלא הסתפקנו חכמים בלימוד פטור נשים מסוכה על בסיס פטור נשים ממצוות שהזמן גרמן , והביאו לימוד זה מהלכה למשה מסיני, שאם היינו לומדים שנשים פטורות ממצוות סוכה, מכך שהן פטורות מכל מצוות שהזמן גרמן , היינו יכולים לטעות ולומר שבסוכות נשים יהיו חייבות למרות שהן פטורות ממצוות שהזמן גרמן , מלימוד של גזרה שווה – שפסח כתוב בחמש עשרה ובסוכות כתוב בחמש עזרה , נלמד שכמו שבפסח נשים חייבות , כך יהיו הנשים חייבות גם בסוכה . ולכן יש צורך בלימוד של הלכה למשה מסיני שלא נטעה ונדע שבסוכות נשים פטורות ממצוות סוכה.

טבלה מסכת תשובת אב"י ורבא:

רבא	אב"י	
----- -----	הלימוד הוא מהלכה למשה מסיני. והביאו את הפסוק כהסמכתא.	האם לומדים שנשים פטורות ממצוות סוכה מפסוק או מהלכה למשה מסיני?
צריך לימוד נוסף של הלכה למשה מסיני , כי בסוכה יכולנו לטעות ולומר מלימוד של גזרה שווה – מהמילה חמש עשרה , שסוכות שווה לפסח וכמו שבפסח נשים חייבות הן יהיו חייבות גם בסוכה	צריך לימוד נוסף של הלכה למשה מסיני , כי בסוכה יכולנו לטעות ולומר שאם צריך לשבת כמו שגרים בבית , אז נשים יהיו חייבות לשבת עם הבעלים , שבבית הם גרים ביחד	מדוע לא למדנו שנשים פטורות משיבה בסוכה , מכך שנשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמן?

- למסקנה שכתוב בתורה "אזרח" הכוונה לאיש, ושכתוב "האזרח" הכוונה לאיש ואישה.

הגמרא עוברת לעסוק בלימוד בעניין פטור קטנים מסוכה מדאורייתא וחיוב קטנים בסוכה מדרבנן.

מהמילה "כל" בפסוק " כל האזרח בישראל ישבו בסוכה" , לומדים שגם קטנים מחוייבים במצוות סוכה .

שאלה:

הרי למדנו במשנה שנשים ועבדים וקטנים פטורים ממצוות סוכה , כיצד נלמד שקטנים חייבים בסוכה , אם יש משנה מפורשת בה כתוב שקטנים פטורים ממצוות סוכה?

תשובה:

המשנה שלנו עוסקת בקטן שלא הגיע לגיל מצוות והוא פטור ממצוות סוכה. ובגמרא מדובר בקטן שהגיע לגיל מצוות ומדרבנן הוא חייב במצוות סוכה. והסיבה שהביאה הגמרא למוד מפסוק שקטן (שהגיע לגיל חינוך) חייב בסוכה, הוא בשביל אסמכתא (רמז) , ולא בשביל להוכיח שחיוב קטן מגיל מצוות במצוות סוכה הוא מדאורייתא

שאלה:

מי הוא קטן שאינו צריך את אימו? (שמגיל זה חייב במצוות סוכה מדרבנן?)

תשובה :

ענו תשובה מבית מדרשו של ר' ינאי: תינוק שאינו צריך לאמו הוא תינוק שעושה את צרכיו ויכול לנגב בעצמו ואינו צריך את אמו.

רבי שמעון אומר כל תינוק שמתעורר בלילה ולא קורא לאימו.

שאלה:

שואלים על רבי שמעון, יש ילדים גדולים שמתעוררים בלילה וקוראים לאמא שלהם, כך שהסימן שנתת בין קטן שאינו צריך לאמו לקטן שצריך את אמו אינו מתאים רק לקטנים, אלא גם לילדים גדולים?

תשובה:

יש הבדל בין ילדים קטנים לגדולים, שתינוק שצריך לאמו הוא תינוק שקם בלילה וממשיך לקרוא לאמא שלו עד שהיא באה, ואם היא לא באה הוא לא מסתדר לבד, ואילו תינוק שאינו צריך את אמו כאשר הוא קם בלילה וקורא לאמא שלו, אם היא לא באה הוא מסתדר לבד.

שאלה:

מהמעשה וילדה כלתו של שמאי הזקן שהוא דאג שהתינוק יהיה בסוכה כבר מיום הולדתו, שואלת הגמרא, מה מטרת הבאת המקרה של נכדו של שמאי הזקן? ממתי המשנה מביאה מקרה שסותר את הדין שהיא עסקה בו? הרי לפי המשנה תינוק שנולד פטור מסוכה גם מדרבנן.

תשובה:

המשנה החסירה, מילה אחת שהיה צריך לכתוב ושמאי מחמיר ומעשה נמי וילדה כלתו...

המשנה הביאה את המקרה של נכדו של שמאי הזקן לא בשביל לסתור את הדין שבמשנה, אלא בשביל לומר ששמאי הזקן החמיר יותר ממה שצריך לפי ההלכה.

מסכת סוכה

דף כט עמוד א-ב

דודי זינגר

משנה:

2 דינים:

א. כל שבעת ימי חג הסוכות , האדם צריך לעשות את סוכתו קבע, כמקום מרכזי למגוריו, ואת ביתו הופך לדירת עראי.

ב. שאלה:

אם ירדו גשמים לתוך הסוכה , ממתי מותר לפנות את הכלים מהסוכה ולעבור לביתו? (שהרי מי שהישיבה בסוכה מצערת אותו , פטור מהסוכה).

תשובה : מותר לעזוב את הסוכה ולעבור לביתו כאשר הגשם שיורד בסוכה הורס את המקפה (רש"י מסביר שהמקפה זהו תבשיל שאינו רך ואינו עבה).

ירידת הגשמים בחג הסוכות זהו סימן קללה , המשנה מסיימת במשל על ירידת הגשמים בסוכה , שהדבר דומה לעבד שבא למזוג כוס לרבו , ושפך את הכוס על פניו .

(הגמרא תפרש את המשל שכן לא ברור מדברי המשנה האם העבד שפך את הכוס על הרב או שהרב שפך את הכוס על פניו של העבד)

גמרא

ברייתא:

כל שבעת ימי החג האדם עושה סוכתו קבע וביתו ארעי (כמו שכתוב במשנה שלנו)

שאלה : כיצד האדם עושה את סוכתו כדירת קבע?

תשובה : עונה הברייתא אם היו לו כלים נאים בביתו יעלה אותם לסוכה ,

אם יש לו מצעים נעים מעלם לסוכה.

(הברייתא משתמשת בלשון יעלה לסוכה ולא יכניס לסוכה , כי בזמנם הסוכות היו על הגג).

ושיאכל וישתה וילך בתוך הסוכה.

שואלת הגמרא:

מהיכן אנו לומדים הלכה זאת ?

תשובה :

למדנו בברייתא מהפסוק " בסוכות תשבו שבעת ימים"
למדו חכמים שהישיבה בסוכה צריכה להיות דומה לישיבה בבית (תשבו כעין
תדורו)

וממשיכה הברייתא כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע וביתו עראי,

שאלה: כיצד?

תשובה :

היו לו כלים נאים מעלן לסוכה

מצעות נאות מעלן לסוכה,

אוכל ושותה ומטייל בסוכה (עד כאן אלו דברים דומים למה שנאמר בברייתא
הקודמת),

מוסיפה הברייתא ומשנן בסוכה.

הסבר – "משנן בסוכה" – שינון הוא למוד מעמיק (בעיון) כפי שמסביר רש"י
לומד את על בוריו את הדברים , את דברי האמוראים וההסברים של טעמי
המשנה והבריתות , מדוע פטור או חייב מדוע זה מותר וזה אסור.

שואלת הגמרא:

איני ? (כן הוא), האם כך הדין? שאדם צריך לשנן את וללמוד בסוכה?
הרי רבא אמר שלמוד מקרי (לקרות בתורה) ומתני (אמירת משניות בעל פה) ,
צריך לעשות בסוכה (במטלתא), אך לשנן שזהו למוד מעמיק ילמד מחוץ
לסוכה.

שהרי לימוד בעיון דורש מאמץ ונוח לו לאדם להתאמץ בלימוד מחוץ לסוכה
באוויר הפתוח ומרחיב את דעתו והלימוד בעיון בתוך הסוכה מצער את הלומד
שמקשה על הלימוד.

יוצא מכאן שדברי רבא לא מסתדרים עם הברייתא.

תשובה :

אין כאן קושי (לא קשיא).

שהברייתא שמדברת שמותר לשנן בתוך הסוכה מדברת על מי שלומד סוגיות
שכבר למד אותם ולמוד שכזה אינו קשה לו , ולכן יעשה זאת בסוכה .

רבא מדבר על מי שמשנן – לומד בעיון סוגיות חדשות וצריך בשביל כך ללמוד
במקום שיש בו אוויר שמרחיב את הדעת והלימוד בסוכה מקשה עליו ומצער
אותו , ולכן מותר לו ללמוד סוגיות אלו מחוץ לסוכה.

ממשיכה הגמרא שכך היה שרבא ורמי בר חמא שהיו מסיימים שיעור ששמעו
מפי רב חסדא, בהתחלה היו חוזרים על הלימוד ששמעו מפי רב חסדא , ואחר
כך היו יורדים לעומק הדברים ועוסקים בטעמי ההלכות ששמעו מרב חסדא.

הגמרא עוברת לעסוק בעניין כלים שבסוכה-

אמר רבא:

כלי שתיה (כוסות), מותר להשאיר אות בסוכה לאחר שסיים לשתות מהם ,
מאחר ואין הם מאוסים.

כלי אוכל (צלחות, קערות) , לאחר שאכל בהם צריך לפנות אותם מהסוכה ,
מאחר שהם מאוסים.

כלי חרס ששואבים בהם את המים ודלי העשוי מעץ, צריך להוציא אותם
מהסוכה .

כלי של נר העשוי חרס מותר להשאיר בסוכה ויש אומרים שצריך להוציא את כלי החרס לאחר שהנר כבה אל מחוץ לסוכה.

מסבירה הגמרא שאין מחולקת בעניין כלי חרס של נר, שמי שאומר שמותר להשאיר אותו בסוכה מדבר על סוכה גדולה שיש בה במקום ואילו מי שאמר שצריך להוציא את כלי החרס של הנר מדבר על סוכה קטנה שאין בה מקום.

הגמרא עוברת לעסוק בעניין יציאה מהסוכה בגלל ירידת גשמים-

הגמרא מדייקת מהתוספתא שתבשיל המקפה (רך ולא עבה) הוא מקפה של גריסין, מסביר רש"י שתבשיל זה ממחר להרס מהגשמים.

הגמרא מביא מקרה שאביי ישב בסוכה לפני רב יוסף, נשבה רוח שהפילה מהסך קסמים קטנים (חתיכות קטנות של סכך), ורב יוסף אמר שיפנו את חפציו, כי הוא לא יכול לאכול כך בסוכה.

שאל אביי את רב יוסף: הרי למדנו במשנה שמותר לצאת מהסוכה כאשר יורד גשם שהורס את המקפה (התבשיל).

ענה רב יוסף לאביי, מאחר ואני רגיש יותר (אנין דעת), המצב בו נופל מהסך קסמים, דומה למצב בו יורדים גשמים והורסים את המקפה.

רש"י מביא הוכחה ממסכת פסחים שרב יוסף היה אנין דעת (רגיש) .

" שלושה חייהן אינן חיים: הרחמנים, והרתחנין (כעסנים), ואניני הדעת שאינם יכולים לסבול שום דבר מאוס, ואמר רב יוסף כולהו איתנהו בי "
(יש בי את כל שלושת הדברים האלו)

אומרת הגמרא שמי שאכל בסוכה וירדו גשמים והוא נכנס לביתו, לא מטריחים אותו לעלות לסוכה בחזרה מיד שמסתיימים הגשמים, עד שיסיים את סעותדו.

אם ירדו הגשמים בזמן שישן בסוכה, והוא נכנס לביתו, לא מטריחין אותו לחזור לסוכה מיד שהפסיקו הגשמים, אלא רק שיאור.

שואלת הגמרא:

כיצד היתה הגירסה המקורית? האם עד שיאור ואז הכוונה שיעלה האור או עד שיעור ואז הכוונה עד שיתעורר?

עונה הגמרא:

עד שיאור ויעלה עמוד השחר.

שואלת הגמרא:

יש כאן סתירה בתוך המשפט שכן עד שיאור ושיעלה עמוד השחר אלו לא אותם הזמנים.

יאור = נץ החמה שזהו זמן מאוחר יותר מזמן עמוד השחר?

עונה הגמרא :

יש לאמר עד שיעור (שהתעורר) ויעלה עמוד השחר.

שיחזור לסוכה רק כאשר יתעורר ועלה עמוד השחר (ואם התעורר בלילה למרות שהפסיק הגשם הוא לא צריך לחזור לישון בסוכה).

הגמרא עובר לעסוק במשל שהביאה המשנה על העבד שבא למזוג כוס לרבו , ושפך לו את המים על הפנים.

שאלה:

מדברי המשנה לא ברור מי שפך את המים על מי ? , האם העבד שפך את המים על רבו או שרבו שפך את המים על העבד?

תשובה:

משל זה נכתב בצורה מלאה בברייתא , שם נכתב " שפך לו רבו קיון על פניו , ואמר לו : אני לא רוצה שתשמש אותי.

**הגמרא עוברת לעסוק בסימנים שניתן ללמוד מתופעות טבע , בהמשך
ללמוד שגשם בסוכות סימן קללה.**

אמרו חכמים:

ליקוי חומה , סימן רע לעולם ,

משל:

שהדבר דומה למלך שעושה סעודה לעבדיו ומניח בפניהם פנס וכאשר הוא
כועס הוא אומר לעבדו לקחת את הפנס.

(ליקוי החמה התפרש אצל חז"ל כפגיעה באורו של עולם)

ר' מאיר אומר:

כל פעם שאחד מהמאורות (שמש או ירח) לוקים , זהו סימן רע לשונאי ישראל.

שונאי ישראל נאמר בלשון סגי נהור והכוונה היא שזהו סימן רע לישראל.

הסיבה : שהעולם נענש עם ישראל צריך לדאוג , כי הוא זה שבדרך כלל נענש
כשיש עונש לעולם.

משל: הדבר דומה לסופר (מלמד תינוקות) שבא לבית הספר עם מקל , ומי
צריך לדאוג?

אותם התלמידים שנעשים הרבה.

בברייתא אחרת למדנו:

ליקוי חמה זהו סימן רע לגויים , מאחר והם סופרים את השנה לפי השמש.
וליקוי ירח זהו סימן רע לישראל שמתבססים בלוח השנה בעיקר על הירח

אם ליקוי החמה קורה בבוקר בזמן שהשמש במזרח זהו סימן רע ליושבים
במזרח העולם ,
אם לוקי החמה קורה אחר הצהרים שהשמש במערב , זהו סימן רע ליושבים
במערב העולם.
אם החמה לוקה באמצע השמים , בצהרים זהו סימן רע לכל העולם.

אם צבע ליקוי הלבנה הוא אדום זהו סימן לחרב (למלחמה) שתבוא לעולם.
אם ליקוי הלבנה דומה לצבע שק (שחור) , זהו סימן לרעב שיבוא לעולם.
אם ליקוי הלבנה בצבע אדום ושחור סימן שתבוא לעולם מלחמה ויבוא גם רעב.

אם ליקוי הלבנה קרה בכניסתו (בתחילת הערב) , סימן שהפורענות לא תבוא
מיד.

שהשמש פגעה בלבנה רק אחרי שעבר היום.
אם ליקוי החמה קרה ביציאתו (בסוף הלילה) , סימן שהפורענות תבוא מיד.
שהשמש פגעה בלבנה מיד בתחילת היום.

ויש אומרים הפוך שבתחילת הערב זהו סימן שהפורענות תבוא מיד
שנשאר לשמש קצת זמן לפגוע בירח לפני שהיא שוקעת.
ובסוף הלילה זהו סימן שהפורענות לא תבוא מיד.
שיש לשמש את כל היום לפגוע בירח.

ממשיכה הגמרא ואומרת :

כל אומה שלוקה האלוהים שלה לוקה עמה ,

לומדים זאת מהפסוק " ובכל אלוהי מצרים אעשה שפטים אני ה' ".

מוסיפה הגמרא: בזמן שעם ישראל עושה את רצון ה' אין חוששים מכל הסימנים של ליקוי המאורות ודברים שדומים להם.

לומדים זאת מדברי הנביא ירמיהו:

" כה אמר ה' אל דרך הגויים אל תלמדו

ומאותות השמים אל תחתו (אל תפחדו)

כי יחתו (יפחדו) הגויים מהמה"

כאשר עם ישראל לא לומד מדרך הגויים , הם לא צרכים לפחד מסימני השמים ,
אלא רק הגויים צרכים לפחד"

תנו רבנן: (למדו חכמים):

**יש 4 סיבות לכך שהחמה לוקה (רש"י אומר שהוא לא יודע מה הסיבה לכך
שאלו הדברים שגורמים לליקוי החמה)**

א. על אב בית-דין שנפטר ולא ספדו לו כמו שצריך (יתכן שליקוי החמה זהו סוג
של עצב ושל הספד על אב בית הדין)

ב. על נערה מאורסה שצעקה בעיר שאנסו אותה ואף אחד לא עזר לה.

ג. על משכב זכר (בין שני גברים).

ד. ועל שני אחים שנהרגו ביחד.

יש 4 סיבות לכך שהמאורות (השמש והירח) לוקים:

א. על כותבי פלסטר – שטרות מזויפים, לכתוב בשם מישהו משהו שהוא לא
אמר.

ב. על עדי שקר

ג. ועל מגדלי בהמה דקה – שאסור לגדל בארץ ישראל בהמות דקות (צאן)
שהם אוכלים הרבה ואיי אפשר לעצור אותם מפגיעה בשדות של אחרים.

ד. ועל קוצצי אילנות טובות- שהורסים עצי פרי. (רש"י אומר שמדובר גם
באנשים שהורסים את עצי הפרי ששייכים להם).

יש 4 דברים שגורמים לעונש שרכוש נמסר למלכות:

א. **ששומרים שטרות פרועים** – ששומרים שטרות חוב שכבר החזירו את עליהם את החוב ויש לקרוע אותם והם שומרים אותם ובכך יש סיכוי שיבוא בדרישה להחזיר את החוב שכבר הוחזר.

ב. **מלווי בריבית** – שמלווים לישראל ומבקשים על ההלוואה ריבית

ג. **מי שיכל למחות** (להזהיר) אדם מלחטוא ולא הזהיר אותו. שהם עשרים ואנשים מקשיבים לעשרים.

ד. **ועל מי שפוסקים שיש לתת צדקה**, אבל הם לא נותנים בעצמם.

אמר רב: בגלל 4 דברים נכסים של בעלי בתים מוחרמים לאוצר המלוכה :

א. **כובשי שכר שכיר**- מי שלא משלם בזמן לעובדים שלו ואומר לו תבוא מחר.

ב. **עושקי שכר שכיר**- מי שלא משלם בכלל לעובדים שלו.

ג. **פורקי עול מעל מעל צוריאין**- שלא משתתפים בהוצאות של הציבור ולכן אחרים צריך לשלם יותר.

ד. **גסות הרוח**- שמתגאים בפני חבריהם שהם עשרים .

ועל גסות הרוח נענשים כנגד כולם שזה חמור יותר מהכל.

ועל מי שצנוע כתוב " וענים יירשו ארץ והתענגו על רב שלום"

מסכת סוכה

דף נא – נב

דודי זינגר

משנה:

המשנה עוסקת בתיאור חגיגת שמחת בית השואבה –

" מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו"

במוצאי יום טוב הראשון של חג הסוכות היו יורדים הכוהנים והלוויים מעזרת ישראל שהייתה במזרחה של העזרה אל עזרת הנשים שהייתה במקום נמוך יותר ושם היו חוגגים את שמחת בית השואבה, והיו עושים שם תיקון גדול (הגמרא תפרש בהמשך מהו התיקון הגדול).

בשביל להאיר את העזרה היו בה מנורות (עמודים) של זהב ובראשם היו ארבעה ספלים מזהב שלתוכם היו מוזגים שמן, וארבעה פירחי כהונה (כוהנים צעירים), היו עולים בסולמות ובידיהם כדים של מאה ועשרים לוג שמן והיו מוזגים את השמן לספלים, והיו משתמשים במכנסים ואבנט שהיו בלאי היו קורעים אותם ובעזרתם מדליקים את המנורות.

סרוק את הקוד וצפה בתמונה של צעיר כהונה המטפס להדלקת האש להאיר את העזרה

ולא הייתה חצר בירושלים שלא האירה מאור שמחת בית השואבה, שהעמודים (המנורות), היו גבוהים מעל הכותל המזרחי של בית המקדש.

וחסידים ואנשי מעשי היו מרקדים בפניהם עם אבוקות של אור שבידיהן והיו אומרים שירות ותשבחות לה' (הגמרא תפרש בהמשך מה היו אומרים).

והלוויים היו מנגנים בכינורות, בנבלים, במצלתיים ובחצוצרות ובכלי שיר נוספים, הם היו עומדים על 15 מדרגות שהיו יורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים שהיה מספרם כנגד 15 פרקי שיר המעולות שבספר תהילים. (בדרך כלל היו הלוויים שירים בזמן הקרבת הקורבנות על הדוכן שעל יד המזבח).

וכך היה סדר נסוך המים :

שני כוהנים היו עומדים בשער העליון שמוביל מעזרת ישראל אל לעזרת נשים ובידיהם 2 חצוצרות.

בשעה שהיה קורא התרנגול (במשנה נקרא התרנגול "הגבר"), בהשכמת הבוקר, היו הכוהנים תוקעים " תקיעה, תרועה, תקיעה" וזה היה הסימן ללכת למלאות את המים לניסוך על המזבח ממעיין השילוח.

כשהגיעו ממלאי המים למדרגה העשירית היו הכוהנים תוקעים " תקיעה, תרועה, תקיעה".

כשהגיעו לקרקע עזרת הנשים ממלאי המים שוב תקעו הכוהנים "תקיעה, תרועה, תקיעה".

היו הולכים לכיוון שער היוצא מעזרת נשים לכיוון מזרח ובזמן שהלכו היו הכוהנים תוקעים בשופר .

כשהגיעו לשער היו מסתובבים כשהפנים שלהם לכיוון מערב לכיוון קדש הקדשים, והיו אומרים: " אבותינו שהיו במקום זה (בבית ראשון, היו כופרים), ואחוריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה (למזרח) והיו משתחוים לשמש , אבל אנחנו עינינו (מסתכלות) לה'.

רבי יהודה אומר שהיו כופלין אותה ואומרים פעמיים " " אנו לי-ה ועינינו לי-ה"

גמרא:

למדו חכמים :

" מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו "
" מי שלא ראה ירושלים בתפארתה, לא ראה כרך נחמד מעולם "
" מי שלא ראה בית המקדש בבנינו לא ראה בנין מפואר מעולם "

שואלת הגמרא :

"מאי היא"- איזה הוא?

על איזה בית מקדש נאמרו משפטים אלו?

על בית המקדש הראשון שבנה שלמה המלך

או בית המקדש השני שבנה נחמיה, או שמדובר על בית המקדש שבנה הורדוס
(הורדוס הרס ובנה מחדש את בית המקדש השני)?

תשובה:

אמר אב"י ויש אומרים שאמר רב חסדא: משפטים אלו נאמרו על בית המקדש
שבנה הורדוס.

שאלה:

במה בנה הורדוס את בי המקדש?

תשובה:

רבא: באבני שיש לבן כהה.

יש אומרים שהורדוס בנה את בית המקדש באבני שיש לבן כחול ואפור.,

שבנה הורדוס את בית המקדש הוא קצת הכניס שורה אחת וקצת הוציא שורה
אחת, על מנת לשים סיד.

חשב הורדוס לצפות את כל הבניין בזהב , אמרו לו חכמים שיניח אותו כר ,
ושלא יכסה אותו בזהב, שכך יפה יותר שהוא נראה כמו גלי הים שהאבנים נראו
שעולים ויורדים (שורה בפנים ושורה בחוץ).

ברייתא:

רבי יהודה אומר : מי שלא ראה את בית הכנסת (ביונית נקרא דיופלוסטון
ופרוש המילה שתי שורות (לישיבת) שרים) של אלכסנדריא במצרים לא ראה
בכבודו של ישראל"

רש"י : שהיו בבית הכנסת שתי שורות ספסלים לשרים של אלכסנדריה ,
והיהודים הגיעו למצרים לאחר חורבן בית ראשון בימי ירמיהו , ולמרות
שנבוכדנצר נלחם במצרים והחריב אותה , ונהרגו יהודים שהיו באלכסנדריה –
עלו לאחר מכן יהודים לגדולה והתעשרו עד שפגע בהם אלכסנדרוס.

תיאור מבנה בית הכנסת:

פלטרין גדולה הייתה והיו בה שורות מחיצות תאים למכובדים ולפעמיים היו
בבית הכנסת שישים אלף ועוד שישים אלף (פי 2 ממספר יוצא מצרים).

והיו בבית הכנסת 71 כיסאות מזהב כנגד 71 חברי סנהדרין שעשו להם
היהודים באלכסנדריא לסנהדרין. וכל כסא היה בנוי מעשרים ואחד ריבוא זהב .

והיה שם בימה העשויה עץ שעמד עליה שמש והיו בידיו סוודר וכשהיה מגיע
שליח הציבור למקום שצריך לאמר אמן היה החזן (שמש) מרים את הסוודר ,
שבגלל הכמות הגדולה של האנשים היה קשה לשמוע את הברכות .

והאנשים לא היו יושבים מעורבים , אלא סדר ישבתם היה נקבע לפי המקצוע
שלהם:

צורפי זהב היו יושבים ביחד, וצורפי כסף ביחד, וכן הנפחים בנפרד ואומני
נחושת בנפרד והאורגים בנפרד, כשהיה נכנס אדם זר לבית הכנסת היה מחפש
היכן יושבים אנשי המקצוע שלו והיו פונה אליהם והם היו עוזרים לו למצוא
עבודה.

אמר אביי: את כולם הרג אלכסנדרוס מוקדון.

שואלת הגמרא: למה נענשו ונהרגו כולם?

עונה הגמרא: הם נענשו, כי עברו על האיסור " לא תוסיפון לשוב בדרך זו עוד"
והם חזרו לגור במצרים , ומאחר שקבעו את מקום מגוריהם במצרים הם נענשו.

כאשר בא המלך אלכסנדר לבית הכנסת הוא מצא את הקהל קוראים בספר התורה " ישא ה' עליך גוי מרחוק , מקצה הארץ כאשר ידאה הנשר" (דברים כח, מט), אמר לעצמו אלכסנדר עליה נאמר פסוק זה ששטתי בספניה בדרך שלוקחת עשרה ימים ובאה רוח ועשיתי את הדרך בחמישה ימים , אני הוא אותו נשר וזהו סימן מהשמים שעלי להרוג את כולם.

הגמרא עוברת לברר מהו אותו תיקון גדול עליו דברה המשנה שהיו עושים בעזרת הנשים בשמחת בית השואבה ?

שאלה: "מאי תיקון גדול"?

תשובה:

אמר רבי אלעזר כמו ששנינו במסכת מידות שבהתחלה הייתה עזרת הנשים חלקה (ללא ווים) ועל מנת להתקין בה גזוזטרא (מרפסת) מעץ התקינו ווים בכתלים ועליהם היו מסדרים בכל שנה את הגזוזטראות, בשביל שיהיו הנשים עומדות מלמעלה בזמן שמחת בית השואבה וראות וזהו התיקון הגדול.

ברייתא:

בראשונה היו נשים צופות בשמחת בית השואבה בתוך עזרת הנשים ואנשים (הגברים) היו צופים מבחוץ שהיו עומדים ברחבה של הר הבית, והיו באים לידי קלות ראש, שהיו הגברים צרכים להיכנס קרוב יותר למזבח ונתערבו הגברים בין הנשים, התקינו תקנה ואמרו שיהיו הנשים עומדות מבחוץ ושהגברים יעמדו מבפנים בעזרת הנשים , אך עדיין היו באים לידי קלות ראש , ולכן התקינו שהיו הנשים עומדות בגזוזטראות שיהיו נפרדים לגמרי.

שאלה:

כיצד עשו ככה? שהרי אסור לעשות שינויים במבנה בית המקדש?

שכתוב בדברי הימים: " הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל , כל מלאכות המשכן" (דברי הימים א', כח', יט')

תשובה:

אמר רב שהם מצאו פסוק ודרשו אותו ועל פיו עשו את תוספת הגזוזטראות.

שכתוב: " וספדה הארץ משפחות משפחות, לבד משפחת בית דוד לבד ונשיהם לבד" (זכריה יב, יב).

ולמדו בקל וחומר- אם בעתיד לבוא בזמן של הספד וצער שבזמן זה אין יצר הרע שולט בהם, בכל זאת אמרה התורה שיש לעשות הפרדה בין גברים ונשים

קל וחומר שיש לעשות הפרדה בין גברים ונשים בזמן של שמחת בית השואבה, שזהו זמן שהיצר הרע שולט .

שאלה:

מהו ההספד של אחרית הימים עליו נאמר הפסוק שממנו למדנו את הקל וחומר?

תשובה:

יש מחלוקת מהו אותו מאורע בין ר' דוסא לבין רבנן (ולא יודעים מי אמר איזו דעה במחלוקת)

אחד אמר: שההספד הוא על משיח בן יוסף שיהרג לפני שתבוא הגאולה השלמה.

אחד אמר: שההספד הוא על היצר הרע שיהרג בעתיד לבוא.

שאלה:

אנו מבינים למה מספידים את משיח בן יוסף שנהרג , ולכן האבלות תהיה כל כך כבידה כמו שכתוב : " והביטו אלי, את אשר דקרו (שיסתכלו על משיח בן יוסף שיהרג), וספדו עליו כמספד על היחיד" (יעשו לו הספד כמו שמספדים בן יחיד להוריו שנהרג, ומותו של משיח בן יוסף הגיוני שיגרום לצער גדול.

אך לדעת מי שאומר שההספד הוא על יצר הרע שיהרג בעתיד לבוא, מדוע יעשו עליו הספד? שמחה יש לעשות, ומדוע בכו?

תשובה:

כמו שדרש ר' יהודה בעניין מותו של יצר הרע: לעתיד לבוא מביאו הקדוש ברוך הוא ליצר הרע ושוחט אותו בפניהם של הצדקים והרשעים.

הצדקים נדמה להם שיצר הרע נראה כמו הר גבוה

הרשעים נראה להם יצר הרע כמו חוט שיערה.

הצדיקים בוכים והרשעים בוכים.

הצדיקים בוכים ואומרים: איך הצלחנו לכבוש הר גבוה כמו יצר הרע כמה קושי וצער היה לנו בגללו.

ורשעים בוכים ואומרים: כיצד לא הצלחנו לכבוש את חוט השיערה הזה ונכשלנו בניסיון קל?.

והקדוש ברוך הוא תמהה (מתפלא) עמיהם , שכתוב בזכריה : כה אמר ה'
צבאות , " כי יפלא בעיני שארית העם הזה בימים ההם גם בעיני יפלא".

אמר רב אסי:

יצר הרע בהתחלה כאשר הוא מפתה את האדם הוא דומה לחוט של עכביש (דבר שקל לאדם להשתחרר ממנו), אבל בסוף הוא דומה כעבותות העגלה (חוטים עבים שבהם קושרים את הפרה לעגלה, וקשה להשתחרר מהם).

הוא לומד זאת מהפסוק: " הוי מושכה העון בחבלי השוא (שנראים כקורה עכביש בהתחלה) וכעבות העגלה החטאה " (אך בסוף קשה להשתחרר מהחטא מיצר הרע כמו שקשה להשתחרר מעבות העגלה).

אמרו חכמים:

משיח בן דוד שעתיד להתגלות במהרה בימנו יגיד לו הקב"ה שאל ממנידבר ואתן לך את מה שתבקש. שכתוב " אספרה אל חוק ה' אמר אלי... אני היום ילדתיך שאל ממני ואתנה גויים נחלתך ואחזתך אפסי ארץ" (תהילים).

מאחר וראה משיח בן דוד שמשיח בן יוסף נהרג , בקש משיח בן דוד שין לו חיים שלא יהרג כמו משיח בן יוסף.

אמר לו הקב"ה דבר זה כבר הבטחתי לך בנבואה שנתתי לדוד אביך.

שנאמר " חיים שאל ממך נתתה לו " (ספר תהילים כא,ה).

דרש רבי עזרא ויש אומרים שהיה זה רבי יהושע בן לוי:

שבעה שמות יש ליצר הרע:

- א. הקב"ה קרא לו "רע" – שנאמר " כי יצר לב האדם רע מנעוריו"
- ב. משה קרא לו "ערל" - שנאמר " ומלתם את ערלת לבבכם".
- ג. דוד קרא לו "טמא" - שנאמר לב טהור ברא לי אלוקים" אם יש לב טהור יש גם לב טמא.
- ד. שלמה קרא לו "שונא" - שנאמר " אם רעב שונאך האכליהו לחם ואם צמא השקהו מים כי גחלים אתה חוטא על ראשו וה' ישלם לך".
- הפסוק עוסק בשונא שהוא היצר הרע שאם הוא רעב יש להאכיל אותו בלחם (שהתורה גם נקראת לחם שנאמר "לכו לחמו בלחמי"), ואם שונאך (היצר הרע) צמא השקהו מים (שהתורה נמשלה למים- שכתוב " הוי כל צמא לב למים") ואז הקב"ה יעזור לך שהיצר יהיה שלם עמך (לא יפגע בך).
- ה. ישעיהו הנביא קרא לו " מכשול" - שנאמר " סולו סולו פנו דרך הרימו מכשול מדרך עמי " .
- ו. יחזקאל קרא לו "אבן" – שנאמר והסרתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר"
- ז יואל קרא לו "צפוני" - נאמר ואת הצפוני ארחיק מעליכם" (רש"י הצפון בלב האדם)

ברייתא:

אמרו חכמים על הפסוק " **ואת הצפוני ארחיק מעליכם** " נאמר על היצר הרע שצפון ועומד בלבו של אדם.

המשך הפסוק " **והדחתיו אל ארץ ציה ושממה** " מסביר חכמים שהקב"ה ידון את היצר הרע בגירוש וירחיק אותו למקום שאין בני האדם מצויין שם על מנת שלא יוכל להתגרות בהם".

המשך הפסוק " **את פניו אל הים הקדמוני**", דורשים חכמים שהיצר הרע נתן את פניו לפגוע בקדמוני שזהו בית המקדש הראשון שדומה היה לים שכמו שכל הנחלים זורמים לים זרמו האנשים לבית המקדש, שיצר הרע החרیب את בית המקדש והרג את תלמידי החכמים שבו .

המשך הפסוק " **וסופו אל הים האחרון** " - דרשו חכמים שבסוף החרیب יצר הרע גם את בית המקדש השני, והרג את תלמידי החכמים שבו.

המשך הפסוק " **ועלה באשו ותעל צחנתו** " – דרשו חכמים , ולכן יענש יצר הרע בגירוש שזהו מידה כנגד מידה , שהיצר הרע החטיא את ישראל וגרם לאומות העולם על ידי כך לפגוע בעם ישראל (גלות), כך הוא יענש בגלות.

המשך הפסוק " **כי הגדיל לעשות**" דרשו חכמים :

אבי: הגדיל היצר הרע לעשות שפגע בחכמים שהם הגדולים מכל האחרים.

אביי מביא מדרש לחיזוק והבהרת דבריו , שמע אביי איש אחד שהיה צריך לצאת לדרך שאמר לאישה אחת שגם הייתה צריכה לצאת שישכימו בבוקר וילכו ביחד , אמר אביי לעצמו שעליו ללכת מאחוריהם על מנת למנוע מהם לעבור עבירה , שיש חשש שבדרך שיהיו שניהם לבד הם יחטיאו, הלך אחריהם אביי שלוש מאות פרסאות בשדות (מקומות שאין בהם עוד אנשים בדרך), שמע אותם אביי מדברים ואומרים שהדרך שלהם הגיע למקום שעליהם להיפרד , ואם היה אפשר הם היו שמחים ללכת ביחד שכן נעים יותר ללכת בזוג מאשר בנפרד , הם עברו את הדרך מבלי שחטאו (מעבר לאיסור ייחוד) , אמר לעצמו אביי , אם שונאי (היצר הרע) שלי היה מעמיד אותי בניסיון שכזה היי נכשל , הלך אביי ונשען על על בריח הדלת כאדם עצוב , בא אליו זקן אחד ואמר לו את הברייתא " כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו" , שיצר הרע מתגרה יותר בצדיקים בתלמידי חכמים מאשר באנשים פשוטים .

מדרש זה מסתדר עם סוף הפסוק " **כי הגדיל לעשות**" שיצר הרע מגדיל לעשות ופוגע יותר בחכמים מאשר באנשים הפשוטים.

הגמרא ממשיכה לעסוק ולדון על היצר הרע

אמר רבי יצחק: יצרו של האדם מתגבר עליו בכל יום – הוא לומד זאת מהפסוק " וכל יצר מחשבו לבו רע כל היום" .

רש"י כל היום – כל היום יצר הרע מוסיף ומגביר את מלחמתו.

אמר רבי יצחק: יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו – הוא לומד זאת מהפסוק: " **צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו**"

ממשיך רבי יצחק : אלמלא הקדוש ברוך הוא, שעוזר לו לאדם אין ביכולתו של האדם להגבר עליו- הוא לומד זאת מהפסוק " **ה' לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו**"

הצעה כיצד להתגבר על היצר הרע:

למדנו בבבלייתא מבית מדרשו של רבי ישמעאל- "אם פגע בך מנוול זה (היצר הרע וניסה להכשיל אותך), קח אוו לבית המדרש, שם תוכל לנצח אותו, שאם הוא אבן הוא ישבר ואם הוא ברזל הוא יתנפץ .

ומהיכן למדנו שאם אבן הוא בבית המדרש תוכל לנפץ אותו ?

כתוב בתורה (ישעיה נה, א) " **הוי כל צמא לכו למים**" – מכאן למדנו שהורה נמשלה למים

ועוד כתוב בתורה (איוב יד, יט) " **אבנים שחקו מים**"

מכאן למדנו שהמים שוחקים את האבנים והתורה שמשולה למים יכולה לשחוק את היצר הרע כשהוא משול לאבן.

מהיכן למדנו שאם יצר הרע נמשל לברזל בבית המדרש תוכל לנפץ אותו?

כתוב בתורה (ירמיה כג, כט) " **הלא כה דברי כאש, נאום ה' וכפטיש יפוצץ סלע**"

מכאן למדנו שאם היצר הרע קשה כמו ברזל, דברי התורה בבית המדרש הם כאש שממיסה את הברזל וניצוצות עפים מהברזל.

אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן:

יצר הרע מסית את האדם בעולם הזה (גורם לאדם לחטוא), ובעולם הבא מעיד על האדם שחטא.

הוא לומד זאת מהפסוק: " מפנק מנער עבדו ואחריתו יהיה מנון" (משלי כט, כא)

מי שמפנק את עבדו (יצר הרע נברא במטרה שיהיה עבד שלנו שאנחנו נמשול בו) בסוף היצר יהיה מנון (עד).

שבשיטת החשבון בגימטריא של רבי חייא קוראים לסהדה (עד בארמית) בשם מנון.

הסבר רש"י:

רבי חייא גילה סדר של חילוף אותיות שעל פיו ניתן לגלות דברי סוד שמוצפנים בפסוקי התורה.

לפי שיטת רבי חייא כל זוג אותיות שאם מחברים אותו יוצא אחת מהספרות 10, 100, 200, 300, 400 אפשר להחליף בין האותיות, לדוגמה:

$a+t=10$ אפשר להחליף בין האותיות

$b+h=10$ אפשר להחליף בין האותיות

$q+s=400$ אפשר להחליף בין האותיות.

נשאר אותיות שאין להם בין זוג והם:

ה +ה = 10 אין משמעות להחלפת האותיות וכן נ+נ +100 והם מתחלפות האחת בשניה.

חישוב כיצד סהדה (עד) = מנון

$100=m+o$

ה מתחלפת באות נ מאחר שאין להם אות מחליפה הן מחליפות האחת את השניה.

$10=i+d$

ושוב האות "ה" מתחלפת באות "נ"

הקדמה :

הגמרא מביאה 3 מאמרים שהולכים בדרכו של רב אסי ומסבירים שבתחילה יצר הרע חלש כמו חוט קורה העכביש , אך לבסוף הוא חזק כמו חבל הקושר את הבהמה לעגלה.

רב הונא הראה שיש סתירה בין שתי פסוקים העוסקים ביצר הרע :

בספר הושע (ד,ה) " **כי רוח זנונים התעה** " - מכאן נראה שהיצר הרע מתעה (מושך) את האדם מבחוץ.

בספר הושע (ה,ד) " **כי רוח זנונים בקרבם**" - מכאן נראה שייצר הרע נמצא בתוך האדם .

מסבירים: בהתחלה מושך היצר הרע את האדם לחטוא כאשר הוא מחוץ לאדם , ולאחר שהוא חוטא הוא גורם לו להמשיך ולחטוא מתוכו.

רבא: בהתחלה קראו ליצר הרע " **הלך** " כאדם זר שבא מרחוק ,

ובסוף לאחר שחטא האדם קרוא ליצר הרע "**אורח** " ולאחר מכן קראו ליצר הרע "**איש**" – אישיות חשובה כמו בעל בית.

רבא לומד זאת מהפסוקים שעוסקים במשל כבשת הרש שאמר נתן הנביא לדוד המלך, לאחר שדוד לקחת את בת שבע אשת אוריה החתי , הנביא המשיל את מעשה דוד למעשה של אדם עשיר שבמקום לתת לאורח מהצאן שלו הוא הולך ולוקח מהצאן של העני ונותן לאורח אותו, כך דוד שהיו לו הרבה נשים עשה כאשר הוא לקח את בת-שבע אשתו היחידה של אוריה.

רבא מפרש שהכל היה מעשה של היצר הרע

בהתחלה היה לדוד היצר הרע, כאדם שבא מרחוק :

" ויבא הלך לאיש העשיר "

לאחר מכן היה יצר הרע לדוד כאורח:

"ויחמל לקחת מצאנו ומבקר לעשות לאורח"

ובסוף היה יצר הרע לדוד כאיש חשוב :

" ויקח את כבשת האיש הראש ויעשה לאיש הבא אליו "

אמר רבי יוחנן: אבר קטן- (אבר המין) יש לאדם , אם מרעיבו-משתמש בו מעט הוא שבע, אינו מתאוה יותר, ומסתפק במעט, אך אם משביעו – משתמש בו הרבה הרי הוא רעב – מתאוה עוד .

הוא לומד זאת מהפסוק בספר הושע (יג,ו), "**כמרעיתם ושבעו** שבעו וירם לבם על כן שכחוני"

" **כמרעיתם**" – שהרעיו לעצמם (החסירו לנפשם מהתאוה)
"**ושבעו**"- היו שבעים.

אמר רב חנא בר אחא אמרו החכמים מבית מדרשו של רב :

ארבעה דברים מתחרט עליהם הקב"ה שברא אותם , שהם מבאים צער לעולם ואלו הם:

א. גלות ב. כשדים ג. ישמעאלים ד. יצר הרע

ולומדים על כל אחד מפסוקים מהתורה.

גלות- " ועתה **מה לי פה** נאם ה' כי לקח עמי חנם" (ישעיה נב,ה)

"מה לי פה" , לשון חרטה על כך שלקח עמי חנם (לקח עמי לגלות)

כשדים- " הן הארץ כשדים **זה העם לא היה**" (ישעיה כג,יג)

" זה העם לא היה"- הלוואי ולא היה נברא העם הזה.

ישמעאלים – " ישליו אהלים לשדדים ובטחות למרגזי אל לאשר הביא אלוה בידו" (איוב יב,ו)

ישמעאלים הם אלו שיושבים באוהלים , הם שודדים והם יושבים בביטחון, ואני הוא זה שהבאתי אותם , לשון חרטה מצד ה' על כך שברא עם שהם שודדים ולמרות זאת יושבים בביטחון.

יצר הרע- " ביום נאם ה' אספה הצלעה והנדחה אקבץ **ואשר הרעתי**" (מיכה ד,ו)

ה' אומר בפסוק זה שבעתיד לבוא הוא יקבץ את עם ישראל , שהוא זה שהרעה להם, על ידי כך שברא את יצר הרע, שאם לא היה נברא יצר הרע הם לא היו חוטאים, יש כאן לשון צער על כך שבריא שברא ה' (יצר הרע) היא שגרמה כל כך הרבה צער לעם ישראל.

אמר רבי יוחנן :

הקדמה:

" אלמלא שלוש מקראות הללו נתמוטטו רגליהם של שוניאיהן של ישראל"

על מנת להבין את דברי רבי יוחנן יש להבין שהוא מדבר בלשון נקיה ,
שהדברים לכאורה נאמרים על שונא ישראל אך באמת מתכוון הוא לעם ישראל.

אם לא היו נאמרים שלושת הפסוקים הבאים, העוסקים ביצר הרע שה' ברא
אותו על מנת שיגרום לעם ישראל לחטוא, לא הייתה הצדקה לחטא, האדם
שחטא לא יכול לתרץ את החטא.

הערה :

אין כאן ביטול כל האחריות של האדם על כך שחטא , שמצד האמת האדם צריך
לעמוד כנגד יצר הרע ולנצח אותו, אלא שהתירוץ שגם לה' יש חלק בחטא
האדם שברא את יצר הרע או שנתן רשות לאדם לחטוא וכו', יכולים לעזור לאדם
שחטא שלא יתמוטט לחלוטין, שאם לא היו פסוקים אלו היה האדם האשם
היחיד בחטא והיה מתמוטט.

הפסוקים מהם למד רבי יוחנן שיש לה' חלק בחטא האדם:

" **ואשר הרעותי**" – שיש לה' חלק בכך שגרם לרע (לחטא האדם) על ידי
שברא את היצר הרע.

" **הנה כחומר ביד היוצר כן אתם בידי ישראל**" (ירמיה יח,ו), שכל מה
שאנו עושים (גם המעשים הרעים), הם בגלל שהיוצר (הקב"ה) מאפשר לנו
לעשות זאת.

" **והסרתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר**" (יחזקאל לו, כז),
לקב"ה יש את היכולת להקשות על האדם על ידי שייתן בו לב אבן (קשה) או
להקל על האדם על ידי שייתן לו לב בשר.

רב פפא אומר :

יש פסוק נוסף שמשם נלמד שה' יכול להתערב ולהקשות על האדם שיחטא או
לסייע לו שיחזור בתשובה .

(יחזקאל לו, כז) " ואת רוחי אתן בקרבכם"

הגמרא ממשיכה לעסוק בדברים שיהיו בעתיד לבוא ,

הנביא זכריה אומר " ויראני ה' ארבעה חרשים"

חרש= אומן

שואלת הגמרא:

מי היו ארבעת האומנים שראה זכריה הנביא?

תשובת הגמרא:

אמר רב חנה בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא:

הארבעה הם : משיח בן דוד, משיח בן יוסף, אליהו הנביא, כהן צדק.

רש"י מוכיח שכל אחד מאותם האנשים היה אומן (חרש):

משיח בן דוד ומשיח בן יוסף אומנים הם לבניית בית המקדש השלישי.

אליהו הנביא אומן הוא שבנה מזבח לה' בהר הכרמל.

כהן צדק , הוא **שם** בנו של נח שעזר לאביו לבנות את התיבה ,

רש"י לומד זאת מהפסוק (בישעיה מא,ז), " ויחזק חרש את צרף" ומהמדרש בבראשית רבה שמפרש שזה נאמר על ידי מלכי צדק שבא לאברהם וברך אותו שקרא לו "חרש" על שם התיבה שבנה אביו שם (שאברהם היה צאצא של שם).

מקשה רב ששת:

אותם ארבעת החרשים כתוב עליהם בפסוק אחר-כך שהם אלה שנגחו ופיזרו את יהודה בגלות: " ויאמר אלה הקרנות (ארבעת החרשים שמוזכרים בפסוק הקודם) אשר זרו את יהודה"

לפי דברי רב חנא בר ביזנא היה צריך לכתוב שהם (ארבעת החרשים) יבוא להחזיר את ישראל לארצו ולא שיגרמו לגלותם.

תשובת רב חנא בר ביזנא:

יש לקרוא את כל הפסוק ,

" ויבוא אלה להחריד אותם, לידות (להשליך) את קרנות הגויים הנושאים קרן אל ארץ יהודה לזרותה"

הקרנות הם ארבעת האומות שהגלו את ישראל לקרנות (לארבעת פינות-רוחות העולם).וארבעת החרשים יהיו אלו שיבוא לידות (להשליך) את האומות ולהשיב א ישראל לארצו .

אמר רב ששת למה לי להתווכח עם רב חנא בר זינא שבקאי הוא יותר ממני בדברי אגדה.

הגמרא עוברת לדרוש את פסוק מספר מיכה (ה,ד):

" והיה זה שלום אשור כי יבוא בארצנו וכי ידרוך בארמנותינו והקמנו עליו שבעה רעים ושמונה נסיכי אדם"

שואלת הגמרא :

מי הם אותם שבעת הרועים עליהם מדבר הפסוק?

עונה הגמרא:

דוד באמצע , אדם , שת ומתושלח מימינו , אברהם , יעקב ומשה בשמאלו.

רש"י

אדם, שת ומתושלח חיו לפני דור ומבול והיו צדיקים. שלא חטאו בני האדם עד דור אנוש שכתוב "אז הוחל וכו'" (אז התחילו לחטוא)

רש"י לומד שמתושלח היה צדיק מהגמרא במסכת סנהדרין שם מסופר שכל עוד חיי מתושלח לא בא מבול לעולם, ולאחר נפטר ניתן להם עוד שבעה ימים להתאבל על מתושלח.

שואל רש"י : מדוע יצחק אבינו לא מוזכר?

עונה רש"י: שילך יצחק באותו הזמן להציל בניו מדינה של גיהנם, הוא למד זאת ממדרש ילקוט מיכה על הפסוק " כי אתה אבינו"

שואלת הגמרא :

מי הם שמונת נסיכי אדם?

עונה הגמרא:

ישי, שאול, שמואל, עמוס, צפניה, צדקיה, משיח, ואליהו

הגמרא עוברת לעסוק בדברי המשנה "ארבעה סולמות לכל אחד ואחד וארבעה ילדים מפרחי הכהונה ובידיהם כדים של מאה ועשרים לוג שהן מטילין לכל ספל וספל..."

שואלת הגמרא:

האם מאה עשרים לוג שמן כולם ביחד הביאו או שלכל אחד היה מאה עשרים לוג?

עונה הגמרא:

לכולם ביחד היו מאה עשרים לוג שהיה מתחלק לכל אחד (30 לוג לכל אחד), ולומדים זאת מהברייתא: " ובידיהם כדי שמן שלושים שלושים לוג, שהם כולם מאה ועשרים לוג"

תנא (שנה החכם): אותם פרחי כהונה שהדליקו את המנורות היו משובחים בכוחם יותר מבנה של מרתא בת בייתוס (שהיה כהן) שהיה מפורסם בגבורתו אמרו על בנה של מרתא בת בייתוס שהיה לוקח שתי ירכות של שור גדול ומרוב שהיה השור גדול היה נקנה בשווי של אלף זוז, והיה מעלה אותם על כבש המזבח והולך עקב בצד אגודל (בפסיעות קטנות), דבר שמעיד על כוחו העצום, ולא הסכימו אחיו הכהנים שיעשה זאת, מאחר והקרבת הקורבן עדיף שתעשה "ברוב עם הדרת מלך" ובשביל הידור מצווה עדיף שהקורבן ינשא על ידי מספר כוהנים ולא על ידי כהן אחד.

שואלת הגמרא:

במה היה כוחם של פרחי הכוהנים גדול מכוחו של בנה של מרתא בת סיתוס?

עונה הגמרא:

משקל שני ירכיים של שור גדול יותר משלושים, אך פרחי הכהונה היו צרכים לקחת את שלושים לוג השמן ולעלות על סולם, ובנה של מרתא בת ביתוס, העלה את השוקיים על כבש המזבח שזהו טיפוס מתון וקל יותר מאשר להרים שלושים לוג שמן ולתפס על סולם, ובכך הם נחשבו לחזקים יותר ממנו.